

EVALUATIE MEDEZEGGENSCHAP
GEPENSIONEERDEN

- eindrapport -

drs. R.C. van Geuns
drs. K.J.C. Senden
drs. E.M. Verveen

Amsterdam, juli 2001
Regioplan publikatienr. 414

Regioplan Onderzoek Advies en Informatie
Max Euweplein 36
1017 MB Amsterdam
Tel.: 020 - 6277166
Fax : 020 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan Onderzoek
Advies en Informatie B.V. in opdracht van
Pensioencommissie SER, Werkgroep Evaluatie
Medezeggenschap Gepensioneerden.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

Samenvatting en conclusie	I
1 Inleiding	1
1.1 Achtergrond.....	1
1.2 Onderzoeksvragen.....	3
1.3 Onderzoeksmethode.....	4
1.4 Respons	6
1.5 Opbouw van het rapport.....	8
2 Ondernemingspensioenfondsen.....	11
2.1 Stand van zaken en ontwikkeling.....	11
2.2 Ondersteuning en bevoegdheden	16
2.3 Conclusie.....	23
3 Bedrijfstakpensioenfondsen	25
3.1 Stand van zaken en ontwikkeling.....	25
3.2 Ondersteuning en bevoegdheden	28
3.3 Conclusie.....	34
Bijlagen:	
Bijlage 1: Grootteklasse ondernemingspensioenfondsen	37
Bijlage 2: Rechtstreekse regelingen	39
Bijlage 3: Begeleidende brief SER behorende bij de vragenlijsten.....	41
Bijlage 4: Vragenlijst medezeggenschap gepensioneerden voor bedrijfspensioen- fondsen en ondernemingspensioenfondsen.....	45
Bijlage 5: Vragenlijst medezeggenschap gepensioneerden voor rechtstreekse regelingen.....	51

VOORWOORD

In 1998 is tussen de Stichting van de Arbeid en het Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO) een convenant overeengekomen over verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen¹.

Onderdeel van het convenant is een aanbeveling van de Stichting van de Arbeid aan de besturen van pensioenfondsen en aan de partijen betrokken bij pensioenregelingen die zijn ondergebracht bij verzekeringsmaatschappijen om de medezeggenschap van gepensioneerden te verbeteren en te faciliteren. In het convenant, dat een looptijd heeft tot 1 juli 2001, is tevens overeengekomen dat een evaluatie gehouden zal worden naar de doorwerking van de aanbeveling. De Stichting van de Arbeid heeft de SER verzocht het evaluatieonderzoek te houden onder auspiciën van de Pensioencommissie.

De Pensioencommissie heeft vervolgens de Werkgroep Evaluatie Medezeggenschap Gepensioneerden (EMG) belast met het organiseren en (doen) uitvoeren van het gehele evaluatietraject. In opdracht van deze werkgroep heeft Regioplan Onderzoek Advies en Informatie een onderzoek uitgevoerd naar de stand van zaken in de formele medezeggenschapspositie van gepensioneerden per 1 januari 2001 en de veranderingen die zijn opgetreden sinds het convenant.

De resultaten van dit onderzoek vindt u terug in deze rapportage, die als basis dient voor overleg tussen de convenantspartijen over de verdere toekomst.

Het onderzoek is begeleid door de werkgroep EMG, waarin de volgende personen zitting hadden:

- prof.dr. L.F. van Muiswinkel (voorzitter)
- mevrouw prof. mr. I.P. Asscher-Vonk (onafhankelijk lid)
- drs. K.B. van Popta (MKB-Nederland)
- drs. G. Verheij (VNO-NCW) (ondernemersleden)
- drs. C.C.H.J. Driessen (FNV)
- drs. M. Kastelein (CNV) (werknemersleden)
- H. Boonacker (vanaf april 2001)
- drs. E. Nypels (tot maart 2001)
- ir. T. Wortman (leden namens het CSO)

¹ Stichting van de Arbeid, *Convenant overeengekomen tussen de Stichting van de Arbeid en het CSO over verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen*, publicatienr. 2/98, Den Haag juni 1998.

Regioplan Onderzoek Advies en Informatie

- drs. W.J. Kroes (Stichting van de Arbeid) (waarnemend lid)
- drs. W.C.M. Vinken (vertegenwoordiger van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)
- mevrouw drs. B.P.M. Claassen (secretariaat SER)
- drs. H. van der Meer (secretariaat SER)

Het onderzoek is mede mogelijk geworden door financiële bijdragen van de Stichting Financiering Voortzetting Pensioenverzekering (FVP) en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Prof. dr. L.F. van Muiswinkel
voorzitter werkgroep EMG
Den Haag, juli 2001

SAMENVATTING EN CONCLUSIE

In dit rapport doen we uitspraken over de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen. In 1998 is door de Stichting van de Arbeid (STAR) en het Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO) een convenant opgesteld over de verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden. Belangrijkste aanbeveling is voor ondernemingspensioenfondsen het oprichten van een deelnemersraad of vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur bij fondsen die aan bepaalde voorwaarden¹ voldoen en waar nog geen medezeggenschap is geregeld. Bedrijfstakpensioenfondsen die nog geen medezeggenschap van gepensioneerden hebben, wordt aanbevolen een deelnemersraad op te richten. Aan de bedrijven die hun pensioen via rechtstreeks verzekerde regelingen organiseren en nog geen medezeggenschap van gepensioneerden hebben, is geadviseerd om een deelnemersvergadering in te stellen mits er een minimum aantal deelnemers is².

In het convenant, dat een looptijd heeft tot 1 juli 2001, is vastgelegd dat een evaluatie gehouden zal worden die het mogelijk moet maken dat vóór de afloop van het convenant de doorwerking van de aanbeveling bekend is. De convenantpartijen hebben de Sociaal-Economische Raad (SER) gevraagd in het kader van zijn monitorfunctie, op het terrein van de pensioenen uitvoering te geven aan de evaluatie van het convenant. De Pensioencommissie van de SER heeft de voorbereiding van de evaluatie in handen gelegd van de Werkgroep Evaluatie Medezeggenschap Gepensioneerden (EMG).

De werkgroep EMG van de SER heeft Regioplan gevraagd om een onderzoek te verrichten naar de doorwerking van deze aanbeveling van de STAR.

Regioplan heeft voor dit onderzoek gebruik gemaakt van een schriftelijke vragenlijst die is uitgezet bij 971 pensioenfondsen³. Hiervan zijn 433 vragenlijsten gebruikt voor de analyses.

Er zijn ook bedrijven aangeschreven die hun pensioen via rechtstreekse regelingen uitvoeren. De respons hierop was echter zo laag dat de er geen conclusies uit kunnen worden getrokken. De resultaten over de rechtstreekse regelingen worden vermeld in bijlage 1.

¹ Voorwaarden: 1. Aandeel gepensioneerden is groter dan of gelijk aan 10% van het totaal aantal actieve deelnemers en gepensioneerden en bedraagt minimaal 25 gepensioneerden. 2. Er zijn 1.000 of meer gepensioneerden.

² Hiervoor gelden dezelfde voorwaarden als voor ondernemingspensioenfondsen.

³ Van deze 971 aangeschrevenen blijken 59 geen pensioenfonds te zijn. Het netto aantal aangeschreven pensioenfondsen komt hierdoor op 912.

Medezeggenschap gepensioneerden

Ondernemingspensioenfondsen

Er zijn 340 ingevulde vragenlijsten van de ondernemingspensioenfondsen ontvangen. Van deze 340 fondsen voldeden 203 ondernemingspensioenfondsen aan de voorwaarden van het convenant. Hen wordt aanbevolen een deelnemersraad op te richten of vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur te realiseren wanneer zij dit nog niet hebben. De bevindingen in deze rapportage hebben op deze 203 fondsen betrekking.

In tabel 1 vermelden we de stand van zaken van de medezeggenschap van gepensioneerden bij de 203 onderzochte ondernemingspensioenfondsen op 1 januari 2001.

Tabel 1: Medezeggenschap gepensioneerden bij ondernemingspensioenfondsen die onder het convenant vallen.

	Fondsen (n=203)	Actieve deelnemers (n=509.581)	Gepensioneerde deelnemers (n=302.174)
Fondsen met alleen deelnemersraad c.q. vergelijkbaar orgaan	17%	31%	21%
Fondsen met alleen bestuursvertegenwoordiging	27%	28%	37%
Fondsen met deelnemersraad en bestuursvertegenwoordiging	13%	21%	26%
Fondsen met plan deelnemersraad op te richten	4%	4%	4%
Fondsen met plan bestuursdeelname voor gepensioneerden in te stellen	13%	5%	4%
Fondsen met geen enkele vorm van vertegenwoordiging van gepensioneerden en geen plannen	26%	11%	8%
Totaal	100%	100%	100%

Voor 80% van de actieve en 84% van de gepensioneerde deelnemers is een deelnemersraad en/of vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur aanwezig. Het gaat hier om 57% van de fondsen.

Van de ondernemingspensioenfondsen waar op 1 januari 2001 nog geen enkele vorm van medezeggenschap aanwezig is (88 fondsen), zijn negen fondsen van plan om een deelnemersraad op te richten. Zesentwintig fondsen zijn van plan om bestuursdeelname voor gepensioneerden in te stellen. Als deze plannen gerealiseerd worden, geldt een vorm van medezeggenschap voor circa 89% van de actieve en 92% van de gepensioneerde deelnemers.

Een kwart van de fondsen die een deelnemersraad hebben opgericht, hebben dit na 1 juli 1998 gedaan. Bij deze fondsen zijn 14% van de actieve deelnemers en 12% van de gepensio

neerde deelnemers aangesloten. Hieruit valt af te leiden dat het de minder grote ondernemingspensioenfondsen zijn die na invoering van het convenant een deelnemersraad hebben ingesteld.

Minstens 31% van de ondernemingspensioenfondsen heeft na de ingangsdatum van het convenant de medezeggenschap via bestuursdeelname vormgegeven. Het gaat hier om 27% van de actieve en 27% van de gepensioneerde deelnemers.

Bedrijfstakpensioenfondsen

Er zijn 67 ingevulde vragenlijsten van de bedrijfstakpensioenfondsen ontvangen. Hen wordt aanbevolen, voorzover dit nog niet gebeurd is, een deelnemersraad op te richten .

In tabel 2 vermelden we de stand van zaken van de medezeggenschap van gepensioneerden bij de 67 onderzochte bedrijfstakpensioenfondsen op 1 januari 2001. Deze rapportage heeft betrekking op deze 67 fondsen.

Tabel 2: Medezeggenschap gepensioneerden bij 67 bedrijfstakpensioenfondsen.

	Fondsen (n=67)	Actieve deelnemers (n=3.366.756)	Gepensioneerde deelnemers (n=1.200.820)
Fondsen met deelnemersraad c.q. vergelijkbaar orgaan	34%	87%	88%
Fondsen met plan deelnemersraad op te richten	31%	4%	4%
Fondsen zonder vertegenwoordiging van gepensioneerden in de deelnemersraad	35%	9%	8%
Totaal	100%	100%	100%

Voor 87% van de actieve en 88% van de gepensioneerde deelnemers in de 67 bedrijfstakpensioenfondsen, is de medezeggenschap van gepensioneerden geregeld in een deelnemersraad. Het gaat hier om 34% van de onderzochte bedrijfstakpensioenfondsen.

Van de bedrijfstakpensioenfondsen waar op 1 januari 2001 nog geen deelnemersraad is (44 fondsen) zijn 21 fondsen van plan om een deelnemersraad op te richten. Rekenen we ook deze fondsen mee, dan is bij circa 91% van de actieve en 92% van de gepensioneerde deelnemers een vorm van medezeggenschap geregeld. Uit het onderzoek is gebleken dat 11 bedrijfstakpensioenfondsen een vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur hebben. Van deze fondsen kennen 4 ook een vertegenwoordiging van gepensioneerden in de deelnemersraad. In 7 fondsen is alleen sprake van medezeggenschap van gepensioneerden via bestuursdeelname. Deze fondsen vertegenwoordigen 3% van de actieve deelnemers en 1% van de gepensioneerden van de 67 fondsen. Omdat het convenant zich ten aanzien van bedrijfstakpensioenfondsen richt op medezeggenschap door middel van een deelnemersraad

zijn de 7 fondsen met alleen bestuursvertegenwoordiging niet verder in het onderzoek betrokken.

Van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad heeft 70% deze na invoering van het convenant (1 juli 1998) opgericht. Bij deze fondsen zijn 67% van de actieve deelnemers en 46% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad aangesloten.

Ondersteuning en bevoegdheden

Ondernemingspensioenfondsen

Bij de fondsen waar één of meerdere faciliteiten aanwezig zijn om de deelname aan de deelnemersraad te vergemakkelijken zijn 98% van de actieve deelnemers en 97% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen met een deelnemersraad aangesloten. Het gaat hier om 97% van de ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad.

De ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad die het bestaan hiervan hebben opgenomen in de statuten en/of het reglement van het fonds, vertegenwoordigen 98% van de actieve deelnemers en 97% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die een deelnemersraad hebben. Het gaat hier om 58 (95%) fondsen met een deelnemersraad waarin gepensioneerden zijn opgenomen.

Meestal (bij 53 van de 58 fondsen) zijn de bevoegdheden van de deelnemersraad gelijk aan de wet of ruimer dan de wet. De deelnemersraad wordt bij 62% van de fondsen verkozen, bij 23% van de fondsen benoemd en bij 5% van de fondsen is er enkelvoudige kandidaatstelling. Bij 10% van de fondsen is het onbekend.

De ondernemingspensioenfondsen met vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur waarbij deze vertegenwoordigers stemrecht hebben, vertegenwoordigen 76% van de actieve deelnemers en 78% van de gepensioneerde deelnemers. Het betreft hier 57 (70%) van de 81 fondsen met vertegenwoordigers van gepensioneerden in het bestuur.

Ondernemingspensioenfondsen waarin de medezeggenschap in juni 1998 niet volledig conform het convenant was of waarvan de situatie op dat tijdstip onbekend was, werd geadviseerd om gepensioneerden schriftelijk te informeren over het convenant en het belang van medezeggenschap van gepensioneerden. Bij de fondsen die gepensioneerden en/of actieve deelnemers hebben geïnformeerd zijn 41% van de actieve deelnemers en 43% van de gepensioneerde deelnemers aangesloten van de fondsen, waarin medezeggenschap in juni 1998 niet in overeenstemming met het convenant was. Het gaat hierbij om 22% van deze fondsen.

Bedrijfstakpensioenfondsen

De bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad waarin één of meer faciliteiten aanwezig zijn om de deelname aan de deelnemersraad te vergemakkelijken vertegenwoordigen 89% van de actieve deelnemers en 91% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen. Het betreft hier 91% van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad.

De bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad die het bestaan hiervan hebben opgenomen in de statuten en/of het reglement van het fondsen vertegenwoordigen 93% van de actieve deelnemers en 96% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die een deelnemersraad hebben. Het gaat hier om 18 (78%) van de 23 fondsen die een deelnemersraad hebben. Meestal (bij 14 (78%) van de 18 fondsen) zijn de bevoegdheden van de deelnemersraad gelijk aan de wet of ruimer dan de wet. Hierbij moet worden opgemerkt dat het in het medezeggenschapsconvenant de onder andere bij ABP en PGGM functionerende adviesraden in de zin van het convenant, gelijk worden gesteld aan deelnemersraden. De deelnemersraad wordt bij 70% van de fondsen benoemd, bij 13% van de fondsen verkozen en bij 4% van deze fondsen is er enkelvoudige kandidaatstelling.

Bedrijfstakpensioenfondsen waarin de medezeggenschap in juni 1998 niet volledig conform het convenant was of waarin de situatie op dat tijdstip onbekend is, werd geadviseerd groepen van personen schriftelijk te informeren over het convenant en het belang van medezeggenschap van gepensioneerden. Bij de fondsen die dit hebben gedaan zijn 48% van de actieve deelnemers en 25% van de gepensioneerde deelnemers aangesloten van de fondsen, waarin medezeggenschap in juni 1998 niet in overeenstemming met het convenant was. Het gaat hier om 16% van deze bedrijfstakpensioenfondsen.

1 INLEIDING

Om de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen te verbeteren, hebben de Stichting van de Arbeid (STAR) en het Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO) een convenant opgesteld. In dit convenant wordt een aanbeveling gedaan door de STAR om de medezeggenschap van gepensioneerden te verbeteren door de instelling van een deelnemersraad, een deelnemersvergadering of de opname van één of meer vertegenwoordigers van de gepensioneerden in het bestuur van het pensioenfonds, voorzover dit nog niet geregeld is.

In het convenant, dat een looptijd heeft tot 1 juli 2001, is vastgelegd dat een evaluatie gehouden zal worden die het mogelijk moet maken dat vóór de afloop van het convenant de doorwerking van de aanbeveling bekend is. De convenantpartijen hebben de Sociaal-Economische Raad (SER) gevraagd in het kader van zijn monitorfunctie, op het terrein van de pensioenen uitvoering te geven aan de evaluatie van het convenant. De Pensioencommissie van de SER heeft de voorbereiding van de evaluatie in handen gelegd van de Werkgroep Evaluatie Medezeggenschap Gepensioneerden (EMG).

De werkgroep EMG van de SER heeft Regioplan gevraagd om een onderzoek te verrichten naar de doorwerking van deze aanbeveling van de STAR.

1.1 Achtergrond

De medezeggenschap van gepensioneerden bij pensioenfondsen is al langere tijd een aandachtspunt van de overheid. Op grond van een wijzigingswet¹ die per 1 maart 1990 in werking is getreden, kan het bestuur van een pensioenfonds verplicht worden een deelnemersraad met adviserende bevoegdheden in te stellen.

Het pensioenfonds is verplicht om een deelnemersraad met adviserende bevoegdheden in te stellen als hiertoe wordt verzocht door tenminste vijf procent van de deelnemers (actief, gewezen of gepensioneerd) en hun pensioengerechtigde nagelaten betrekkingen. De regeling heeft met name tot doel de medezeggenschapspositie van gepensioneerden te verbeteren.

¹ Wet van 11 december 1989 tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet, de Algemene burgerlijke pensioenwet en de Spoorwegpensioenwet (regeling medezeggenschap bij pensioenfondsen)(Stb. 29, 1990).

Deze wettelijke regeling is in het voorjaar van 1996 geëvalueerd in het rapport 'Evaluatie regeling medezeggenschap bij pensioenfondsen'².

In dit rapport is geconstateerd dat in 1995 bij ongeveer 19% van de pensioenfondsen een deelnemersraad aanwezig is. Bij deze pensioenfondsen zijn 25% van alle verzekerden aangesloten. In 61% van de deelnemersraden hebben ook gepensioneerden zitting.

Ook werd geconstateerd dat er bij pensioenfondsen andere vormen van medezeggenschap van met name gepensioneerden zijn ontstaan, zoals een bestuurszetel voor gepensioneerden of een jaarvergadering van deelnemers.

Bij 27% van de onderzochte pensioenfondsen hadden gepensioneerden zitting in het bestuur. Uit het rapport blijkt dat bij 34% van de onderzochte fondsen de gepensioneerden invloed kunnen uitoefenen via de deelnemersraad en/of participatie in het bestuur. Bij 36% van de pensioenfondsen is geen enkele vorm van invloeduitoefening aanwezig.

Naar aanleiding van dit evaluatierapport hebben kabinet en sociale partners zich op het standpunt gesteld dat de medezeggenschap van gepensioneerden verbeterd zou kunnen worden. Overleg tussen de STAR en het CSO heeft geresulteerd in een convenant dat op 25 juni 1998 ondertekend is. Dit convenant heet 'Convenant tussen de Stichting van de Arbeid en het CSO over verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen'.

In de afspraken die in dit convenant zijn vastgelegd wordt onderscheid gemaakt tussen afspraken voor bedrijfstakpensioenfondsen, ondernemingspensioenfondsen en pensioenregelingen ondergebracht bij een verzekeraar. Op hoofdlijnen bevat het convenant de volgende afspraken:

- De besturen van de bedrijfstakpensioenfondsen die nog geen deelnemersraad hebben, worden opgeroepen zelf het initiatief te nemen tot oprichting van een deelnemersraad.
- Ondernemingspensioenfondsen met een nader omschreven aantal gepensioneerde deelnemers³, die nog geen deelnemersraad of bestuursdeelname kennen, worden opgeroepen een deelnemersraad op te richten of directe bestuursvertegenwoordiging voor gepensioneerden te organiseren. Voor de keuze tussen beide mogelijkheden wordt aanbevolen de gepensioneerden te raadplegen. Wanneer minstens de helft van de gepensioneerden zijn stem uit-

² Evaluatie regeling medezeggenschap bij pensioenfondsen, B.P.M. Claassen en C. van der Werf, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Den Haag, september 1996.

³ Het relatieve aandeel gepensioneerden bedraagt tenminste 10% van het totale aantal actieve deelnemers en gepensioneerden (inclusief nagelaten betrekkingen), zulks met een minimum van 25 gepensioneerden, dan wel er is sprake van tenminste 1000 gepensioneerden.

brengt, zal de voorkeur van de gepensioneerden doorslaggevend zijn bij de keuze tussen het creëren van een bestuurszetel of de oprichting van een deelnemersraad. Als minder dan de helft van de gepensioneerden stemt, zal de uitslag van de raadpleging meewegen bij het besluit van het ondernemingspensioenfonds over de manier waarop de medezeggenschapspositie van gepensioneerden wordt verbeterd.

- De STAR en het CSO doen aanbevelingen over onder andere de te hanteren verkiezingsprocedures, facilitering van het bestuur bij het oprichten van verenigingen van gepensioneerden, facilitering bij de communicatie met achterban, scholing, secretariële ondersteuning en het introduceren van een beroepsrecht naast een klachtrecht.
- Voor de verbetering van de medezeggenschapspositie bij pensioenregelingen die zijn ondergebracht bij een verzekeraar bevelen partijen aan een deelnemersvergadering in te stellen mits er een minimum aantal deelnemers is⁴.
- In het convenant is afgesproken om na verloop van tijd een evaluatieonderzoek uit te (laten) voeren naar de doorwerking van de aanbevelingen voor de verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden.

1.2 Onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is antwoord te krijgen op de vraag of de medezeggenschapspositie van gepensioneerden is verbeterd sinds de totstandkoming van het convenant.

Daarnaast heeft de werkgroep EMG de wens geuit voor een aantal aspecten van de medezeggenschapspositie na te gaan welke veranderingen zijn opgetreden sinds de totstandkoming van het convenant.

De centrale onderzoeksvraag luidt:

“Hoe is de formele medezeggenschapspositie van gepensioneerden per 1 januari 2001 en welke veranderingen zijn hierin opgetreden sinds de totstandkoming van het convenant overeengekomen tussen de STAR en het CSO over verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen?”

In dit onderzoek brengen we de stand van zaken per 1 januari 2001 in kaart. Veranderingen in de formele medezeggenschapspositie zijn geoperationaliseerd door de veranderingen op drie onderdelen na te gaan, te weten:

⁴ Hiervoor gelden dezelfde voorwaarden als voor ondernemingspensioenfondsen.

- Deelnemersraden c.q. deelnemersvertegenwoordigingen;
- Besturen;
- Ondersteunende faciliteiten voor gepensioneerden.

Hieruit volgen de onderstaande subvragen voor het onderzoek:

1. Wat is het aantal deelnemersraden per 1 januari 2001 en wat is hieraan veranderd in de periode na de invoering van het convenant van juni 1998?
2. Wat is de mate waarin de gepensioneerden vertegenwoordigd zijn in deelnemersraden c.q. deelnemersvertegenwoordigingen per 1 januari 2001 en wat is hieraan veranderd in de periode na de invoering van het convenant van juni 1998?
3. Wat is de mate waarin gepensioneerden deelnemen aan het bestuur per 1 januari 2001 en wat is hieraan veranderd in de periode na de invoering van het convenant van juni 1998?
4. In welke mate zijn er na invoering van het convenant in juni 1998 nieuwe ondersteunende en faciliterende maatregelen genomen ten behoeve van gepensioneerden in deelnemersraden en besturen?

Aanvullende vragen van dit onderzoek zijn:

5. Hoe is de huidige medezeggenschap georganiseerd op het terrein van bevoegdheden en verkiezingsprocedure?
6. Zijn er andere organen van medezeggenschap waarin gepensioneerden vertegenwoordigd zijn?
7. Zijn deelnemers aan pensioenregelingen geïnformeerd over het convenant?
8. Is er overleg (geweest) met organisaties van ouderen, vakbonden of anderen over de medezeggenschap?
9. Welke voornemens zijn er om de medezeggenschapspositie van gepensioneerden te verbeteren?

1.3 Onderzoeksmethode

De keuze van de onderzoeksmethode is gemaakt door de werkgroep. Deze heeft gekozen voor een schriftelijke vragenlijst. Ook Regioplan gaf aan deze keuze de voorkeur. In het onderzoek wordt namelijk vooral naar feiten gevraagd, en hierop is een exacte beantwoording gewenst. Het kan voor respondenten moeilijk zijn om direct antwoorden te geven. Door gebruik te maken van een schriftelijke vragenlijst hebben de respondenten de gelegenheid om de antwoorden op te zoeken of na te vragen.

We hebben twee verschillende vragenlijsten opgesteld. Het gaat hierbij om afzonderlijke vragenlijsten voor:

1. Bedrijfstakpensioenfondsen en ondernemingspensioenfondsen;
2. Rechtstreekse regelingen.

Wij hebben hiervoor gekozen om een zo goed mogelijk op de respondent afgestemde vragenlijst te kunnen aanbieden. Bij de fondsen veronderstelden we dat in de vragenlijst vaktermen genoemd konden worden, terwijl de werkgevers (rechtstreekse regelingen) in de vragenlijst wellicht meer toelichting bij vragen nodig zouden hebben. Bovendien hebben we hen gedeeltelijk andere vragen voorgelegd.

De vragenlijst voor de bedrijfstak- en de ondernemingspensioenfondsen wordt door de genoemde fondsen verschillend doorlopen. Bedrijfstakpensioenfondsen worden door het convenant opgeroepen een deelnemersraad in te stellen, ongeacht het aantal actieve leden. Ondernemingspensioenfondsen worden opgeroepen een deelnemersraad op te richten of vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur zitting te geven wanneer zij voldoen aan bepaalde voorwaarden⁵.

Voor het versturen van de vragenlijsten aan de bedrijfstakpensioenfondsen en ondernemingspensioenfondsen gebruikten we een adressenbestand van de website van de Pensioen- en Verzekeringkamer (www.pvk.nl). We verstuurden de vragenlijsten naar 971 fondsen⁶.

Voor het versturen van de vragenlijsten aan de bedrijven en instellingen met rechtstreekse regelingen is gebruik gemaakt van de diensten van het Verbond van Verzekeraars. Deze heeft verzekeraars benaderd die rechtstreekse pensioenregelingen uitvoeren. Aan de grootste verzekeraars die collectieve pensioenregelingen aanbieden is gevraagd een selectie te maken van werkgevers waarbij sprake is van een substantieel aantal gepensioneerden. Op deze manier zijn 791 werkgevers aangeschreven.

⁵ Voorwaarden: 1. Aandeel gepensioneerden is groter dan of gelijk aan 10% van het totaal aantal actieve deelnemers en gepensioneerden en bedraagt minimaal 25 gepensioneerden. 2. Er zijn 1.000 of meer gepensioneerden.

⁶ Van deze 971 aangeschrevenen blijken 59 geen pensioenfonds te zijn. Het netto aantal aangeschreven pensioenfondsen komt hierdoor op 912.

1.4 Respons

Respons bedrijfstakpensioenfondsen en ondernemingspensioenfondsen

De verzending van de vragenlijsten aan de bedrijfstakpensioenfondsen en ondernemingspensioenfondsen heeft in de eerste week van januari plaatsgevonden. Op de sluitingsdatum 31 januari 2001 waren er 252 vragenlijsten binnengekomen (respons 26%).

In de tweede week van februari hebben we alle fondsen die nog niet gerespondeerd hadden, een rappelbrief gestuurd met het verzoek de vragenlijst alsnog in te vullen.

Bij de rappelbrief was een faxformulier gevoegd waarmee een vragenlijst opgevraagd kon worden, mocht men deze niet meer hebben. Eind februari hebben we een telefonische rappel gehouden. Aan een deel van de fondsen die op dat moment nog niet gerespondeerd hadden (143 van de 676) is telefonisch gevraagd of zij de vragenlijst alsnog zouden willen invullen.

Naar aanleiding van de rappelbrief en het telefonisch rappel verzochten 69 fondsen om toezending van een vragenlijst. Op de sluitingsdatum (5 maart 2001) waren in totaal 442 vragenlijsten teruggestuurd. Negen bedrijven hadden de vragenlijst twee keer verzonden, de netto respons komt hierdoor op 433 vragenlijsten, wat neerkomt op 45%.

In tabel 1.1 staat een samenvatting van de respons op de vragenlijsten voor de ondernemings- en bedrijfstakpensioenfondsen.

Tabel 1.1: Respons op de vragenlijst voor de ondernemings- en bedrijfstakpensioenfondsen.

Totaal aantal verzonden vragenlijsten	971
Fonds in liquidatie/overname	34
Verhuisd	15
Telefonisch onbereikbaar	13
Aantal responderende fondsen (netto respons)	433 (45%)

De vragenlijst is ingevuld door 340 ondernemingspensioenfondsen en 67 bedrijfstakpensioenfondsen. Zesentwintig pensioenfondsen hebben niet aangegeven of het om een ondernemings- of een bedrijfstakpensioenfonds gaat⁷. Deze vertegenwoordigden echter zo weinig actieve en gepensioneerde deelnemers dat zij uit dit onderzoek zijn weggelaten.

Ondernemingspensioenfondsen

Er zijn 340 ondernemingspensioenfondsen die de vragenlijst hebben ingevuld. Bij deze 340 ondernemingspensioenfondsen zijn 633.949 actieve deelnemers en 307.574 gepensioneerde

⁷ Bij deze 26 fondsen zijn 265 actieve deelnemers en 247 gepensioneerde deelnemers aangesloten.

deelnemers aangesloten. Twintig fondsen vermelden niet hoeveel actieve en gepensioneerde deelnemers zij hebben.

Op 1 januari 2000 waren er 831 ondernemingspensioenfondsen waarbij 794.422 actieve deelnemers en 410.515 gepensioneerde deelnemers waren aangesloten. Wanneer we ervan uitgaan dat het aantal ondernemingspensioenfondsen en het aantal actieve en gepensioneerde deelnemers in 2001 ongeveer gelijk blijft, is de respons voor het aantal fondsen 41%, voor het aantal actieve deelnemers 80% en voor het aantal gepensioneerde deelnemers 75%.

In tabel 1.2 geven we een overzicht van de grootte van de responderende fondsen voor het aantal actieve deelnemers en voor het aantal gepensioneerde deelnemers.

Tabel 1.2: Grootte van responderende ondernemingspensioenfondsen voor actieve deelnemers en voor gepensioneerde deelnemers.

Actieve deelnemers	Aantal fondsen	%	Gepensioneerde deelnemers	Aantal fondsen	%
<100	63	18%	<100	128	38%
100-500	96	28%	100-500	93	27%
500-1000	54	16%	500-1000	27	8%
1000-5000	84	25%	1000-5000	43	13%
5000-10.000	9	3%	5000-10.000	7	2%
10.000-100.000	14	4%	10.000-100.000	6	2%
Onbekend	20	6%	Onbekend	36	11%
Totaal	340	100%	Totaal	340	100%

Bedrijfstakpensioenfondsen

Er zijn 67 bedrijfstakpensioenfondsen die de vragenlijst hebben ingevuld. Bij deze 67 bedrijfstakpensioenfondsen zijn 3.366.756 actieve deelnemers en 1.200.820 gepensioneerde deelnemers aangesloten. Vier fondsen vermelden niet hoeveel actieve en gepensioneerde deelnemers zij hebben.

Op 1 januari 2000 waren er 81 bedrijfstakpensioenfondsen waarbij 4.100.401 actieve deelnemers en 1.485.495 gepensioneerde deelnemers waren aangesloten. Wanneer we ervan uitgaan dat het aantal bedrijfstakpensioenfondsen en het aantal actieve en gepensioneerde deelnemers in 2001 ongeveer gelijk blijft, is de respons voor het aantal fondsen 83%, voor het aantal actieve deelnemers 82% en voor het aantal gepensioneerde deelnemers 81%.

In tabel 1.3 geven we een overzicht van de grootte van de responderende fondsen voor het aantal actieve deelnemers en voor het aantal gepensioneerde deelnemers.

Tabel 1.3: Grootte van responderende bedrijfstakpensioenfondsen voor actieve deelnemers en voor gepensioneerde deelnemers.

Actieve deelnemers	Aantal fondsen	%	Gepensioneerde deelnemers	Aantal fondsen	%
<100	6	9%	<100	12	18%
100-500	6	9%	100-500	4	6%
500-1000	5	8%	500-1000	5	8%
1000-5000	13	19%	1000-5000	23	34%
5000-10.000	9	13%	5000-10.000	5	8%
10.000-100.000	17	25%	10.000-100.000	11	16%
>100.000	7	11%	>100.000	3	4%
Onbekend	4	6%	Onbekend	4	6%
Totaal	67	100%	Totaal	67	100%

Respons rechtstreekse regelingen

In januari zijn door het Verbond van verzekeraars 791 vragenlijsten verstuurd aan bedrijven met rechtstreekse regelingen. In maart heeft een schriftelijk rappel plaatsgevonden. Van de 791 verstuurde vragenlijsten zijn er 73 ingevuld teruggestuurd. Na analyse van de 73 ingevulde vragenlijsten blijkt dat 17 bedrijven aan de voorwaarden van het convenant voldoen. Omdat dit aantal te weinig is om uitspraken over de rechtstreekse regelingen te doen, hebben we deze analyses niet in het rapport opgenomen. Zij zijn wel opgenomen in een extra bijlage (zie bijlage 2).

1.5 Opbouw van het rapport

In hoofdstuk twee evalueren we de medezeggenschap van gepensioneerden bij ondernemingspensioenfondsen. We geven een overzicht van het aantal fondsen met een deelnemersraad en van het aantal fondsen met vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur. Ook kijken we naar de stand van zaken voorafgaand aan en sinds de totstandkoming van het convenant. Verder geven we een overzicht van de situatie met betrekking tot de ondersteuning en de bevoegdheden van de deelnemersraden en van het bestuur waarin gepensioneerden vertegenwoordigd zijn.

In hoofdstuk 3 evalueren we de medezeggenschap van gepensioneerden bij bedrijfstakpensioenfondsen. We geven een overzicht van het aantal fondsen met een deelnemersraad. Ook kijken we naar de stand van zaken voorafgaand aan en sinds de totstandkoming van het con

venant. Verder geven we een overzicht van de situatie met betrekking tot de ondersteuning en de bevoegdheden van de deelnemersraden.

2 ONDERNEMINGSPENSIOENFONDSEN

In dit hoofdstuk gaan we in op de vertegenwoordiging van gepensioneerden bij ondernemingspensioenfondsen na invoering van het convenant. We vergelijken deze gegevens met de mate van vertegenwoordiging van gepensioneerden in ondernemingspensioenfondsen voor invoering van het convenant. In paragraaf 2.1 behandelen we het aantal deelnemersraden en de mate waarin gepensioneerden in deze deelnemersraden zijn vertegenwoordigd. Ook kijken we naar de mate van vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur. In paragraaf 2.2 geven we een overzicht van de ondersteuning en bevoegdheden van de deelnemersraden en van het bestuur waarin gepensioneerden vertegenwoordigd zijn.

2.1 Stand van zaken en ontwikkeling

Wanneer het aandeel gepensioneerden van een ondernemingspensioenfonds groter is dan of gelijk is aan tien procent van het totaal aantal actieve deelnemers en gepensioneerden en minimaal 25 gepensioneerden bedraagt, valt het ondernemingspensioenfonds onder de voorwaarden van het convenant. Dit geldt ook voor ondernemingspensioenfondsen met meer dan 1.000 gepensioneerden. Het convenant roept deze ondernemingspensioenfondsen op om een deelnemersraad op te richten of directe bestuursvertegenwoordiging voor gepensioneerden te organiseren, voorzover dit nog niet aanwezig is.

In dit hoofdstuk gaan we na in hoeverre de ondernemingspensioenfondsen de aanbevelingen van het convenant hebben opgevolgd.

2.1.1 Stand van zaken medezeggenschap gepensioneerden

Bij de 203 responderende ondernemingspensioenfondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen zijn 509.581 actieve deelnemers en 302.174 gepensioneerde deelnemers aangesloten¹.

In tabel 2.1 geven we een overzicht van de medezeggenschap van gepensioneerden bij ondernemingspensioenfondsen.

¹ In bijlage 1 vermelden we de grootteklasse van de ondernemingspensioenfondsen die onder de voorwaarden van het convenant vallen.

Tabel 2.1: Medezeggenschap gepensioneerden bij de ondernemingspensioenfondsen die onder het convenant vallen.

	Fondsen (n=203)	Actieve deelnemers (n=509.581)	Gepensioneerde deelnemers (n=302.174)
Fondsen met alleen deelnemersraad c.q. vergelijkbaar orgaan	17%	31%	21%
Fondsen met alleen bestuursvertegenwoordiging	27%	28%	37%
Fondsen met deelnemersraad en bestuursvertegenwoordiging	13%	21%	26%
Fondsen met plan deelnemersraad op te richten	4%	4%	4%
Fondsen met plan bestuursdeelname voor gepensioneerden in te stellen	13%	5%	4%
Fondsen met geen enkele vorm van vertegenwoordiging van gepensioneerden en geen plannen	26%	11%	8%
Totaal	100%	100%	100%

De fondsen waar één of meer vormen van medezeggenschap van gepensioneerden aanwezig is, vertegenwoordigen 80% van de actieve deelnemers en 84% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen. Het gaat hier om 57% van de fondsen (115 fondsen).

Van de ondernemingspensioenfondsen waar op 1 januari 2001 nog geen enkele vorm van medezeggenschap aanwezig is (88 fondsen), zijn negen fondsen van plan om een deelnemersraad op te richten. Vijf fondsen hebben het besluit daadwerkelijk genomen, bij de overige vier is het zeer waarschijnlijk maar moet er nog een besluit over worden genomen.

Zesentwintig fondsen zijn van plan om bestuursdeelname voor gepensioneerden in te stellen. Bij twintig fondsen is het besluit al genomen, tien fondsen zijn het van plan, maar het besluit moet nog genomen worden.

Zevenentwintig fondsen hebben aangegeven dat zij zowel een deelnemersraad als vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur hebben. In tabel 2.1 zijn deze fondsen apart vermeld. Onderstaand geven we een overzicht van het totale aantal fondsen met een deelnemersraad. Vervolgens doen we hetzelfde voor het totale aantal fondsen waarbij gepensioneerden zitting hebben in het bestuur.

Deelnemersraad

Van de 203 ondernemingspensioenfondsen die voldoen aan de voorwaarden van het convenant zijn er in totaal 61 (30%) ondernemingspensioenfondsen die een deelnemersraad of een vergelijkbaar orgaan hebben waarin gepensioneerden vertegenwoordigd zijn².

In tabel 2.2 geven we een overzicht van de ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad of vergelijkbaar orgaan waarin gepensioneerden vertegenwoordigd zijn.

Tabel 2.2: Ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad of vergelijkbaar orgaan.

	Fondsen (n=203)	Actieve deelnemers (n=509.581)	Gepensioneerde deelnemers (n=302.174)
Deelnemersraad	28%	47%	43%
Vergelijkbaar orgaan	2%	4%	4%
Geen deelnemersraad/vergelijkbaar orgaan	70%	49%	53%

Van de 203 ondernemingspensioenfondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen, heeft dertig procent (61 fondsen) een deelnemersraad danwel een vergelijkbaar orgaan. Als vergelijkbaar orgaan noemen de ondernemingspensioenfondsen onder andere deelnemersvergaderingen, raad van toezicht en medezeggenschapsraad. Deze fondsen worden in het vervolg van dit onderzoek beschouwd als fondsen met een deelnemersraad³.

Bij 44 ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad (72%) is de zetelverdeling conform artikel 6a PSW. Dat wil zeggen dat de verhouding werknemers en gepensioneerden in de deelnemersraad evenredig is aan de verhoudingen tussen de actieve en gepensioneerde deelnemers. Deze 44 fondsen vertegenwoordigen 77% van de actieve deelnemers en 63% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen met een deelnemersraad waarin gepensioneerden vertegenwoordigd zijn. Voor elke zetel die bezet wordt door een gepensioneerde deelnemer zijn er gemiddeld 2,13 zetels bezet door actieve deelnemers.

² De fondsen die een deelnemersraad hebben waarin geen gepensioneerden vertegenwoordigd zijn, voldoen niet aan de richtlijnen van het convenant. Zij zullen dan ook niet worden beschouwd als ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad in de zin van het convenant. Het gaat hier om 17 ondernemingspensioenfondsen.

³ Twee ondernemingspensioenfondsen hebben bij vergelijkbaar orgaan ondernemingsraad genoemd. Aangezien dit geen vergelijkbaar orgaan is worden zij in dit onderzoek niet beschouwd als ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad en zijn ze niet opgenomen in tabel 2.2.

Vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur

Het convenant stelt dat ondernemingspensioenfondsen kunnen kiezen tussen het oprichten van een deelnemersraad of de vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur. De volgende tabel geeft aan in welke mate vertegenwoordigers van gepensioneerden zitting hebben in het bestuur.

Tabel 2.3: Ondernemingspensioenfondsen waarbij een of meerdere bestuurszetels door vertegenwoordigers van gepensioneerden wordt bezet.

	Bestuurszetel(s) bezet door gepensioneerden
Fondsen (n=203)	40%
Actieve deelnemers (n = 509.581)	49%
Gepensioneerde deelnemers (n = 302.174)	63%

Bij 81 ondernemingspensioenfondsen (40%) hebben één of meer vertegenwoordigers van gepensioneerden zitting in het bestuur. Deze fondsen vertegenwoordigen 49% van de actieve deelnemers en 63% van de gepensioneerde deelnemers van de ondernemingspensioenfondsen die voldoen aan de voorwaarden van het convenant.

De zetelverdeling in fondsbesturen tussen vertegenwoordigers van actieve en gepensioneerde deelnemers is bij tien ondernemingspensioenfondsen gebaseerd op de verhouding van de omvang van deze groepen. Als andere verdeelsleutels worden bijvoorbeeld genoemd: maximaal één zetel voor gepensioneerden, afspraak met vereniging van gepensioneerden en op basis van het aantal waarnemers binnen het bestuur. Voor elke zetel die bezet wordt door een gepensioneerde deelnemer zijn er gemiddeld 2,4 zetels bezet door werkgevers en 2,2 zetels bezet door werknemers.

Uit nadere analyses blijkt dat 27 ondernemingspensioenfondsen (13%) zowel vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur als in de deelnemersraad hebben. Bij deze fondsen zijn 105.330 actieve deelnemers aangesloten en 79.324 gepensioneerde deelnemers. Dit is 21% respectievelijk 26% van het aantal actieve en gepensioneerde deelnemers dat is aangesloten bij de ondernemingspensioenfondsen die onder het convenant vallen.

2.1.2 Ontwikkeling van medezeggenschap gepensioneerden

Deelnemersraad

Het aantal ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad voorafgaand en sinds de totstandkoming van het convenant vermelden we in tabel 2.4.

Tabel 2.4: Aantal ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad waarvan de oprichting heeft plaatsgevonden voor en na invoering van het convenant.

	Oprichtingsdatum voor 1 juli 1998	Oprichtingsdatum na 1 juli 1998	Oprichtings- datum onbekend
Fondsen (n=61)	70%	25%	5%
Actieve deelnemers (n=261.644)	83%	14%	3%
Gepensioneerde deelnemers (n=141.702)	84%	12%	4%

Sinds de invoering van het convenant is het aantal ondernemingspensioenfondsen waarin gepensioneerden zijn vertegenwoordigd in een deelnemersraad toegenomen van 43 tot tenminste 58 fondsen. Drie fondsen hebben de vraag niet ingevuld. Het aantal actieve en gepensioneerde deelnemers van de fondsen die een deelnemersraad hebben ingesteld, is naar verhouding minder toegenomen. Hieruit kan worden afgeleid dat vooral de grotere fondsen al een deelnemersraad kenden en dat de ondernemingspensioenfondsen die na 1 juli 1998 een deelnemersraad hebben ingesteld vooral de minder grote fondsen zijn.

Vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur

In tabel 2.5 geven we een overzicht van de fondsen waarin vertegenwoordigers van gepensioneerden zitting hebben in het bestuur voor en na invoering van het convenant.

Tabel 2.5: Ondernemingspensioenfondsen waarin vertegenwoordigers van gepensioneerden zitting in het bestuur hebben voor en na invoering van het convenant.

	Voor 1 juli 1998	Na 1 juli 1998	Onbekend
Fondsen (n=81)	37%	31%	32%
Actieve deelnemers (n=250.153)	51%	27%	22%
Gepensioneerde deelnemers (n=190.869)	55%	27%	18%

In tabel 2.5 zien we dat minstens 25 van de 81 ondernemingspensioenfondsen (31%) na de ingangsdatum van het convenant gepensioneerden zitting hebben gegeven in het bestuur. Door het hoge percentage onbekend kunnen hier geen precieze uitspraken over worden gedaan.

2.2 Ondersteuning en bevoegdheden

2.2.1 Faciliterende maatregelen

In het convenant worden onder andere aanbevelingen gedaan over het bieden van faciliteiten aan de leden van de deelnemersraden. Het gaat hier om het recht op scholing, recht op secretariële ondersteuning, recht voor actieve deelnemers om door de werkgever in staat te worden gesteld vergaderingen bij te wonen en recht op vergoeding van kosten, zoals reiskosten. In tabel 2.6 geven we een overzicht van de gebieden waarop facilitering heeft plaatsgevonden bij de ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad.

Tabel 2.6: Aanwezigheid van faciliteiten bij ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad.

	Fondsen (n=61)	Actieve deelnemers (n=261.644)	Gepensioneerde deelnemers (n=141.702)
Scholing	84%	98%	96%
Secretariële ondersteuning	72%	94%	93%
Toestemming voor actieve deelnemers om door werkgever in staat te worden gesteld aan vergaderingen deel te nemen	75%	65%	85%
Vergoeding van kosten (zoals bijvoorbeeld reiskosten)	89%	97%	94%

Uit tabel 2.6 valt af te leiden dat de faciliteiten bij grote ondernemingspensioenfondsen vaker aanwezig zijn dan bij de kleinere fondsen.

Twee ondernemingspensioenfondsen (3%) hebben de vraag niet beantwoord. Hierin zijn twee procent van de actieve en drie procent van de gepensioneerde deelnemers vertegenwoordigd.

In tabel 2.7 geven we aan op welk tijdstip de faciliteiten zijn ingevoerd in de deelnemersraden.

Tabel 2.7: Aantal ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad waar faciliterende maatregelen zijn genomen voor en na invoering van het convenant.

	Voor 1 juli 1998	Na 1 juli 1998	Onbekend
Scholing (n=51)	57%	27%	16%
Secretariële ondersteuning (n=44)	64%	23%	14%
Toestemming voor actieve deelnemers om door werkgever in staat te worden gesteld aan vergaderingen deel te nemen (n=46)	61%	24%	16%
Vergoeding van kosten (zoals reiskosten) (n=54)	57%	26%	17%

In de tabel zien we dat veel ondernemingspensioenfondsen al ondersteunende maatregelen hadden voor invoering van het convenant. Na invoering van het convenant is het aantal fondsen dat deze faciliteiten aanbiedt sterk toegenomen. Dit zijn voornamelijk de kleinere fondsen. Bij de fondsen die de faciliteiten al voor invoering van het convenant hebben, zijn circa 70% van de actieve en gepensioneerde deelnemers aangesloten.

2.2.2 Bevoegdheden en verkiezingsprocedure

De bevoegdheden en verkiezingsprocedure zijn voor de deelnemersraden en voor de besturen waarin gepensioneerden zitting hebben verschillend. Ze worden beide apart behandeld.

Deelnemersraden

Van de 61 ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad waarin gepensioneerden zijn vertegenwoordigd zijn er 58 waarvan het bestaan van de deelnemersraad is opgenomen in de statuten en/of het reglement van het fonds. Deze 58 fondsen vertegenwoordigen 98% van de actieve deelnemers en 97% van de gepensioneerde deelnemers van de ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad.

Bij veruit de meeste van deze fondsen (49 ondernemingspensioenfondsen) geldt volgens de statuten géén leeftijdsgrens voor leden van de deelnemersraad. Acht ondernemingspensioenfondsen geven aan wel een leeftijdsgrens te hebben voor leden van de deelnemersraad. Deze varieert van 70 tot en met 75 jaar. Deze acht fondsen vertegenwoordigen 7% van de actieve deelnemers en 16% van de gepensioneerde deelnemers van de ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad waarin het bestaan van de deelnemersraad is opgenomen in de statuten en/of het reglement van het fonds.

Aan de fondsen waarbij het bestaan van de deelnemersraad is opgenomen in de statuten en/of het reglement van het fonds, hebben we gevraagd hoe groot de bevoegdheden van de deelne

mersraad volgens de statuten zijn. Deze kunnen ruimer, gelijk of minder dan de wet zijn. In tabel 2.8 vermelden we de bevoegdheden van de deelnemersraad.

Tabel 2.8: Bevoegdheden van de deelnemersraad volgens de statuten, naar aantal actieve en gepensioneerde deelnemers.

	Fondsen (n=58)	Actieve deelnemers (n=256.771)	Gepensioneerde deel- nemers (n=137.008)
Gelijk aan de wet (artikel 6b-d PSW)	72%	55%	62%
Ruimer dan de wet (artikel 6e PSW)	21%	44%	34%
Minder dan de wet	2%	0%	0%
Onbekend	5%	1%	3%

Bij 42 ondernemingspensioenfondsen (72%) zijn de bevoegdheden volgens de statuten gelijk aan de wet (artikel 6b-d PSW). Deze ondernemingspensioenfondsen vertegenwoordigen 55% van de actieve deelnemers en 62% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen, waarvan de bevoegdheden van de deelnemersraad in de statuten en/of reglement zijn opgenomen. Bij twaalf ondernemingspensioenfondsen (21%) zijn de bevoegdheden ruimer dan de wet (artikel 6e PSW). Deze fondsen vertegenwoordigen 44% van de actieve deelnemers en 34% van de gepensioneerde deelnemers. Hieruit valt af te leiden dat dit meestal de grotere fondsen zijn. De fondsen noemen hier bijvoorbeeld; het bestuur dwingen om besluiten te herzien, instemmingsbevoegdheden en benoeming van werknemersbestuursleden. Bij één ondernemingspensioenfonds (2%) zijn de bevoegdheden minder dan de wettelijke bevoegdheden.

De deelnemersraad kan door één of meer partijen worden gekozen, de deelnemersraad kan worden benoemd of er kan sprake zijn van enkelvoudige kandidaatstelling. In tabel 2.9 laten we zien hoe de deelnemersraad tot stand is gekomen.

Tabel 2.9: Instelling van deelnemersraad.

	Fondsen (n=61)	Actieve deelnemers (n=261.644)	Gepensioneerde deelnemers (n=141.702)
Benoeming	23%	28%	51%
Verkiezing	62%	69%	44%
Enkelvoudige kandidaatstelling	5%	0%	1%
Onbekend	10%	3%	4%

In tabel 2.9 is te zien dat de deelnemersraad bij 38 van de 61 ondernemingspensioenfondsen (62%) wordt gekozen, bij veertien ondernemingspensioenfondsen wordt benoemd (23%) en dat er bij drie fondsen (5%) sprake is van enkelvoudige kandidaatstelling.

De deelnemersraad kan door verschillende actoren worden gekozen/benoemd. In tabel 2.10 vermelden we door wie de deelnemersraad wordt benoemd of verkozen. Doordat de fondsen hier meerdere antwoorden kunnen geven, tellen de totalen op tot meer dan 100%.

Tabel 2.10: Kiezers/benoemers van de deelnemersraad, naar aantal actieve en gepensioneerde deelnemers.

	Fondsen (n=61)	Actieve deelnemers (n=261.644)	Gepensioneerde deelnemers (n=141.702)
Ondernemingsraad	30%	34%	56%
Bestuur van het fonds	7%	7%	7%
Organisatie van gepensioneerden	20%	26%	42%
Vakorganisaties	5%	7%	8%
Actieve deelnemers	66%	60%	37%
Gepensioneerde deelnemers	64%	60%	36%
Anders	8%	7%	5%

Bij 39 ondernemingspensioenfondsen (64%) hebben de gepensioneerde deelnemers kiesrecht bij het instellen van een deelnemersraad. Deze 39 fondsen vertegenwoordigen 60% van de actieve deelnemers en 36% van de gepensioneerde deelnemers van de ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad.

Daarnaast is onderzocht of ondernemingspensioenfondsen 'passief kiesrecht' kennen. Dit blijkt het geval bij 47 van de 61 (60%) ondernemingspensioenfondsen. Deze 47 fondsen vertegenwoordigen 68% van de actieve deelnemers en 53% van de gepensioneerde deelnemers van de ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad.

Bij 15 ondernemingspensioenfondsen (25%) zijn organisaties van gepensioneerden, zoals bijvoorbeeld het CSO in de gelegenheid om kandidaten te stellen voor de deelnemersraad. Deze fondsen vertegenwoordigen 37% van de actieve deelnemers en 48% van de gepensioneerde deelnemers van de ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad.

Vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur

Onder de bevoegdheid van vertegenwoordigers van gepensioneerden in besturen wordt verstaan het al dan niet hebben van stemrecht. In de meeste gevallen is er stemrecht. Van de 81⁴ ondernemingspensioenfondsen met vertegenwoordigers van gepensioneerden in het bestuur, hebben bij 57 (70%) fondsen de vertegenwoordigers van de gepensioneerden stemrecht. Deze 57 fondsen vertegenwoordigen 76% van de actieve deelnemers en 78% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die vertegenwoordigers van gepensioneerden in het bestuur hebben. Deze vraag hebben 23 ondernemingspensioenfondsen niet beantwoord.

De manier waarop het bestuur tot stand is gekomen (benoeming, verkiezing dan wel enkelvoudige kandidaatstelling) kan aan de hand van de antwoorden van de vragenlijst niet gegeven worden. Van de 81 fondsen waar gepensioneerden zitting hebben in het bestuur hebben 35 pensioenfondsen (43%) deze vraag niet beantwoord. Ook de vraag wie de vertegenwoordigers van gepensioneerden in het bestuur voordraagt, hebben 22 ondernemingspensioenfondsen (27%) niet beantwoord. Van de fondsen die deze vraag wel hebben beantwoord geven de meeste (20 fondsen) aan dat dit rechtstreeks is gebeurd, de gepensioneerde deelnemer heeft zich zelf voorgedragen. Ook werkgever (11 fondsen), werknemer (12 fondsen), ondernemingsraad (13 fondsen) en vereniging van gepensioneerden (12 fondsen) worden genoemd.

2.2.3 Andere organen van medezeggenschap

Aan de pensioenfondsen hebben we de vraag voorgelegd of zij andere organen van medezeggenschap hebben waarin vertegenwoordigers van gepensioneerden zijn opgenomen. Dit blijkt zo te zijn bij 22 ondernemingspensioenfondsen (11%). Het gaat hier om 22% van de actieve deelnemers en 35% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen. De fondsen noemen hier vooral deelnemersvergaderingen, verenigingen van gepensioneerden en het bestuur. In 12 van deze organen van medezeggenschap hebben de vertegenwoordigers van gepensioneerden volledige rechten. Volledige rechten wil in het kader van dit onderzoek zeggen dat ze meer zijn dan alleen toevoerder. Deze 12 fondsen (6%) vertegenwoordigen 18% van de actieve deelnemers en 29% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen.

⁴ Waarschijnlijk door onduidelijkheid in de vragenlijst zijn er 22 ondernemingspensioenfondsen die aangeven dat zij wel een bestuurszetel bezet hebben door een vertegenwoordiger van gepensioneerden, maar dat zij geen bestuurszetels beschikbaar hebben voor vertegenwoordigers van gepensioneerden. Deze zijn in dit onderzoek wel beschouwd als fondsen waar de medezeggenschap van gepensioneerden volgens het convenant is geregeld. In de vragenlijst kregen zij echter de gelegenheid om een aantal vragen over de medezeggenschap van gepensioneerden in het bestuur over te slaan. Hierdoor is er een aantal vragen waarop de respons te laag is om betrouwbare uitspraken te doen.

2.2.4 Informatieverspreiding over het convenant

Ondernemingspensioenfondsen waarbij de medezeggenschap van gepensioneerden nog niet in overeenstemming met het convenant is geregeld, worden opgeroepen om gepensioneerde deelnemers over het convenant te informeren.

In tabel 2.11 geven we een overzicht van de mate waarin de fondsen de medezeggenschap van gepensioneerden volgens de richtlijnen van het convenant hadden geregeld op het tijdstip van invoering van het convenant.

Tabel 2.11: Overeenstemming met convenant in juni 1998.

	Fondsen (n=203)	Actieve deelnemers (n=509.581)	Gepensioneerde deelnemers (n=302.174)
Ja	22%	41%	43%
Nee, wel deelnemersraad of bestuursparticipatie van gepensioneerden	20%	30%	30%
Nee	49%	27%	22%
Onbekend	8%	2%	4%

Er zijn 45 ondernemingspensioenfondsen waarvan op de ingangsdatum van het convenant de medezeggenschap van gepensioneerden al volgens de richtlijnen van het convenant was geregeld. Dit is 22% van het aantal ondernemingspensioenfondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen. Deze 45 ondernemingspensioenfondsen vertegenwoordigen 41% van de actieve deelnemers en 43% van de gepensioneerde deelnemers van de ondernemingspensioenfondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen. 41 ondernemingspensioenfondsen (20%) voldeden niet aan alle voorwaarden van het convenant maar hadden wel een deelnemersraad en/of bestuurzetels voor gepensioneerden. Het gaat hier om 30% van de actieve deelnemers en 30% van de gepensioneerde deelnemers. Bij 100 ondernemingspensioenfondsen (49%) was de situatie met betrekking tot medezeggenschap in juni 1998 helemaal niet in overeenstemming met het convenant. Van 17 ondernemingspensioenfondsen is de situatie op de ingangsdatum van het convenant onbekend.

In het convenant wordt de aanbeveling gedaan om gepensioneerde deelnemers over het convenant te informeren.

Bij 34 ondernemingspensioenfondsen zijn groepen van personen (gepensioneerden en/of actieve deelnemers) schriftelijk geïnformeerd over het convenant en het belang van medezeggenschap van gepensioneerden. Dit is 22% van de ondernemingspensioenfondsen waarin de situatie met betrekking tot medezeggenschap in juni 1998 niet volledig in overeenstemming met het convenant of onbekend was (158 ondernemingspensioenfondsen).

Deze 34 fondsen vertegenwoordigen 41% van de actieve deelnemers en 42% van de gepensioneerde deelnemers van de 158 ondernemingspensioenfondsen waarin de situatie over de medezeggenschap in juni 1998 niet in overeenstemming was met het convenant.

In tabel 2.12 geven we aan welke groepen van personen door deze 34 fondsen schriftelijk zijn geïnformeerd.

Tabel 2.12: Groepen die zijn geïnformeerd over het convenant.

	Fondsen (n=158)	Actieve deelnemers (n=295.623)	Gepensioneerde deelnemers (n=162.913)
Actieve deelnemers	12%	17%	16%
Gepensioneerde deelnemers	17%	30%	25%
Organisaties van gepensioneerden	5%	13%	14%
Anders	2%	4%	9%
Geen enkele groep geïnformeerd	78%	59%	58%

De ondernemingspensioenfondsen die informatie hebben verstrekt, gaven vooral informatie aan gepensioneerde deelnemers. Uit de tabel kan worden afgeleid dat vooral grotere ondernemingspensioenfondsen hun deelnemers hebben geïnformeerd over het convenant.

2.2.5 Overleg met gepensioneerden

Wanneer een ondernemingspensioenfonds voldoet aan de voorwaarden van het convenant en nog geen deelnemersraad of vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur heeft, beveelt het convenant aan om de gepensioneerden te raadplegen bij het nemen van het besluit om een deelnemersraad op te richten danwel vertegenwoordiging in het bestuur te regelen.

Bij negen ondernemingspensioenfondsen (6%) zijn de gepensioneerden schriftelijk geraadpleegd.

Deze negen fondsen vertegenwoordigen zes procent van de actieve deelnemers en vier procent van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die in juni 1998 nog niet aan de richtlijnen van het convenant voldeden. Van vijf ondernemingspensioenfondsen is bekend hoe groot de respons op deze raadpleging was. Deze varieerden van 26 tot 90 procent. Van deze vijf fondsen werd bij twee fondsen de voorkeur gegeven aan een deelnemersraad, de rest had liever vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur. De voorkeur van de deelnemers is bij één ondernemingspensioenfonds niet opgevolgd.

2.2.6 Overeenstemming met organisaties van gepensioneerden

Aan alle respondenten is de vraag voorgelegd of zij overeenstemming hebben bereikt met organisaties van gepensioneerden over de wijze waarop de medezeggenschap van vertegenwoordigers van gepensioneerden is geregeld.

Van de 203 ondernemingspensioenfondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen geven 65 fondsen (32%) aan overleg te hebben gevoerd met organisaties van gepensioneerden. Deze 65 fondsen vertegenwoordigen 87% van de actieve deelnemers en 91% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen. Het zijn vooral de grote fondsen die overleg hebben gepleegd met organisaties van gepensioneerden.

Bij 23 fondsen (35%) van de fondsen waar overleg gevoerd is, is overeenstemming bereikt tijdens het overleg met de organisatie(s) van gepensioneerden. Deze 23 fondsen vertegenwoordigen 61% van de actieve deelnemers en 50% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen waar overleg gevoerd is.

2.3 Conclusie

De fondsen waarin de medezeggenschap van gepensioneerden aanwezig is vertegenwoordigen 80% van de actieve deelnemers en 84% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen. Bij deze fondsen (57%) is een deelnemersraad danwel vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur.

Van de ondernemingspensioenfondsen waar op 1 januari 2001 nog geen enkele vorm van medezeggenschap aanwezig is (88 fondsen) zijn negen fondsen van plan om een deelnemersraad op te richten. Zesentwintig fondsen zijn van plan om bestuursdeelname voor gepensioneerden in te stellen. Als deze plannen gerealiseerd worden, geldt medezeggenschap voor 90% van de actieve en gepensioneerde deelnemers.

Van de fondsen die een deelnemersraad hebben opgericht, heeft 25% dit na 1 juli 1998 gedaan. Bij deze fondsen zijn 14% actieve deelnemers en 12% gepensioneerde deelnemers aangesloten. Hieruit valt af te leiden dat vooral de grotere fondsen al een deelnemersraad kenden en dat het vooral de minder grote ondernemingspensioenfondsen zijn die na invoering van het convenant een deelnemersraad hebben ingesteld.

Minstens 31% van de ondernemingspensioenfondsen met bestuursdeelname van gepensioneerden heeft na de ingangsdatum van het convenant deze bestuursdeelname gerealiseerd. Het gaat hier om 27% van de actieve en 27% van de gepensioneerde deelnemers.

Bij de fondsen waar één of meerdere faciliteiten aanwezig zijn om de deelname aan de deelnemersraad te vergemakkelijken zijn 98% van de actieve deelnemers en 97% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen met een deelnemersraad aangesloten. Het gaat hier om 97% van de ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad.

De ondernemingspensioenfondsen met een deelnemersraad die het bestaan hiervan hebben opgenomen in de statuten en of het reglement van het fonds, vertegenwoordigen 98% van de actieve deelnemers en 97% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die een deelnemersraad hebben. Het gaat hier om 95% van de fondsen met een deelnemersraad.

Bij 58 fondsen zijn de bevoegdheden van de deelnemersraad opgenomen in de statuten en/of reglementen. Bij 93% van deze fondsen zijn de bevoegdheden van de deelnemersraad gelijk aan de wet of ruimer dan de wet. Van de fondsen met een deelnemersraad wordt deze bij 62% verkozen, bij 23% benoemd en bij 5% vindt er enkelvoudige kandidaatstelling plaats.

Bij ondernemingspensioenfondsen waar de vertegenwoordigers van gepensioneerden stemrecht hebben, zijn 76% van de actieve deelnemers en 78% van de gepensioneerden aangesloten. Het betreft hier 70% van de fondsen.

Ondernemingspensioenfondsen waarin de medezeggenschap in juni 1998 niet volledig conform het convenant was of waarvan de situatie op dat tijdstip onbekend was, werd geadviseerd om gepensioneerden schriftelijk te informeren over het convenant en het belang van medezeggenschap van gepensioneerden. Bij de fondsen die gepensioneerden en/of actieve deelnemers hebben geïnformeerd zijn 41% van de actieve deelnemers en 43% van de gepensioneerde deelnemers aangesloten van de ondernemingspensioenfondsen waarin de situatie met betrekking tot de medezeggenschap in juni 1998 niet volledig in overeenstemming met het convenant was of waarvan de situatie op dat tijdstip onbekend was. Het gaat hierbij om 22% van deze ondernemingspensioenfondsen.

De fondsen die de gepensioneerden schriftelijk geraadpleegd hebben bij het nemen van het besluit om een deelnemersraad danwel een zetel in het bestuur te creëren, vertegenwoordigen zes procent van de actieve deelnemers en vier procent van de gepensioneerde deelnemers van de ondernemingspensioenfondsen die in juni 1998 nog niet aan de richtlijnen van het convenant voldeden. Het gaat hier om negen fondsen (6%).

3 BEDRIJFSTAKPENSIOENFONDSEN

In dit hoofdstuk gaan we in op de vertegenwoordiging van gepensioneerden bij bedrijfstakpensioenfondsen na invoering van het convenant. We vergelijken deze gegevens met de mate van vertegenwoordiging van gepensioneerden in bedrijfstakpensioenfondsen voor invoering van het convenant. In paragraaf 2.1 behandelen we het aantal deelnemersraden en de mate waarin gepensioneerden in deze deelnemersraden zijn vertegenwoordigd. In paragraaf 2.2 geven we een overzicht van de ondersteuning en bevoegdheden van de deelnemersraden.

3.1 Stand van zaken en ontwikkeling

Bedrijfstakpensioenfondsen vallen altijd onder de voorwaarden van het convenant. Het convenant roept alle bedrijfstakpensioenfondsen op om een deelnemersraad op te richten. In dit hoofdstuk gaan we na in hoeverre de bedrijfstakpensioenfondsen de richtlijnen van het convenant hebben opgevolgd.

3.1.1 Stand van zaken medezeggenschap gepensioneerden

Bij de 67 responderende bedrijfstakpensioenfondsen zijn 3.366.756 actieve deelnemers en 1.200.820 gepensioneerde deelnemers aangesloten.

In tabel 3.1 geven we een overzicht van de mate van medezeggenschap van gepensioneerden bij bedrijfstakpensioenfondsen. Voor de 67 responderende bedrijfstakpensioenfondsen zijn we nagegaan in welke mate er medezeggenschap van gepensioneerden aanwezig is dan wel in de toekomst gerealiseerd zal worden door middel van een medezeggenschapsraad. Dit is zowel aangegeven voor het percentage fondsen als voor het percentage actieve en gepensioneerde deelnemers dat bij de betreffende fondsen is aangesloten.

Uit het onderzoek is gebleken dat 11 bedrijfstakpensioenfondsen een vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur hebben. Van deze fondsen kennen 4 ook een vertegenwoordiging van gepensioneerden in de deelnemersraad. In 7 fondsen is alleen sprake van medezeggenschap van gepensioneerden via bestuursdeelname. Deze fondsen vertegenwoordigen 3% van de actieve deelnemers en 1% van de gepensioneerden van de 67 fondsen. Omdat het convenant zich ten aanzien van bedrijfstakpensioenfondsen richt op medezeggenschap door middel van een deelnemersraad zijn de 7 fondsen met alleen bestuursvertegenwoordiging niet verder in het onderzoek betrokken.

Tabel 3.1: Medezeggenschap gepensioneerden bij bedrijfstakpensioenfondsen.

	Fondsen (n=67)	Actieve deelnemers (n=3.366.756)	Gepensioneerde deelnemers (n=1.200.820)
Fondsen met deelnemersraad c.q. vergelijkbaar orgaan	34%	87%	88%
Fondsen met plan deelnemersraad op te richten	31%	4%	4%
Fondsen zonder vertegenwoordiging van gepensioneerden in de deelnemersraad	35%	9%	8%
Totaal	100%	100%	100%

De fondsen waar de medezeggenschap van gepensioneerden aanwezig is, vertegenwoordigen 87% van de actieve deelnemers en 88% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen. Het gaat hier om 34% van de fondsen (23 fondsen)¹.

Van de bedrijfstakpensioenfondsen waar op 1 januari 2001 nog geen deelnemersraad is (44 fondsen) zijn 21 fondsen van plan om een deelnemersraad op te richten. Zeventien fondsen hebben het besluit daadwerkelijk genomen, bij de overige vier is het zeer waarschijnlijk maar moet er nog een besluit over worden genomen.

Onderstaand geven we een uitgebreider overzicht van het aantal bedrijfstakfondsen met een deelnemersraad of een vergelijkbaar orgaan en gaan we in op de zetelverdeling van actieve en gepensioneerde deelnemers.

In tabel 3.2 vermelden we een overzicht van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad of vergelijkbaar orgaan waarin gepensioneerden vertegenwoordigd zijn.

Tabel 3.2: Bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad of vergelijkbaar orgaan.

	Fondsen (n=67)	Actieve deelnemers (n=3.366.756)	Gepensioneerde deelnemers (n=1.200.820)
Deelnemersraad	25%	30%	33%
Vergelijkbaar orgaan	9%	57%	55%
Geen deelnemersraad/vergelijkbaar orgaan	66%	13%	12%

¹In het onderzoek zijn alleen de fondsen betrokken met gepensioneerden in de deelnemersraad. De afwezigheid van gepensioneerden kan bijvoorbeeld zijn oorzaak vinden in een te gering aantal gepensioneerden in het bestand van het fonds.

Van de 67 bedrijfstakfondsen heeft 34% (23 fondsen) een deelnemersraad dan wel een vergelijkbaar orgaan. Als vergelijkbaar orgaan noemen de bedrijfstakpensioenfondsen onder andere deelnemersvergaderingen, raad van toezicht, raad van advies en medezeggenschapsraad. Deze fondsen worden in het vervolg van dit onderzoek beschouwd als fondsen met een deelnemersraad.

Bij 17 fondsen met een deelnemersraad(74%) is de zetelverdeling conform artikel 6a PSW, dat wil zeggen dat de verhouding werknemers en gepensioneerden evenredig is aan de verhouding tussen het aantal actieve en gepensioneerde deelnemers. Deze 17 fondsen vertegenwoordigen 63% van de actieve deelnemers en 82% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen met een deelnemersraad waarin gepensioneerden vertegenwoordigd zijn. Voor elke zetel die bezet wordt door een gepensioneerde deelnemer zijn er gemiddeld 2,36 zetels bezet door actieve deelnemers.

3.1.2 Ontwikkeling van medezeggenschap gepensioneerden

In tabel 3.3 vermelden we de oprichtingsdatum van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad waarin gepensioneerden vertegenwoordigd zijn voorafgaand en sinds de totstandkoming van het convenant.

Tabel 3.3: Aantal bedrijfstakpensioenfondsen dat een deelnemersraad heeft opgericht voor en na invoering van het convenant.

	Oprichtingsdatum voor 1 juli 1998	Oprichtingsdatum na 1 juli 1998
Fondsen (n=23)	30%	70%
Actieve deelnemers (n=2.926.480)	33%	67%
Gepensioneerde deelnemers (n=1.054.354)	54%	46%

Sinds de invoering van het convenant is het aantal bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad waarin gepensioneerden zijn vertegenwoordigd toegenomen. Het aantal gepensioneerde deelnemers van de fondsen die een deelnemersraad hebben ingesteld, is relatief minder toegenomen.

3.2 Ondersteuning en bevoegdheden

3.2.1 Faciliterende maatregelen

In het convenant worden onder andere aanbevelingen gedaan over het bieden van faciliteiten aan de deelnemers van de deelnemersraden van de bedrijfstakpensioenfondsen. Het gaat hier om het recht op scholing, recht op secretariële ondersteuning, recht voor actieve deelnemers om door de werkgever in staat te worden gesteld vergaderingen bij te wonen en recht op vergoeding van kosten, zoals reiskosten.

In tabel 3.4 geven we een overzicht van de gebieden waarop facilitering heeft plaatsgevonden bij de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad.

Tabel 3.4: Aanwezigheid van faciliteiten bij bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemers raad.

	Fondsen (n=23)	Actieve deelnemers (n=2.926.480)	Gepensioneerde deelnemers (n=1.054.354)
Scholing	78%	88%	90%
Secretariële ondersteuning	83%	88%	90%
Toestemming voor actieve deelnemers om door werkgever in staat te worden gesteld aan vergaderingen deel te nemen	65%	83%	82%
Vergoeding van kosten (zoals bijvoorbeeld reiskosten)	83%	89%	91%

Twee bedrijfstakpensioenfondsen (9%) hebben de vraag niet beantwoord. Hierin zijn 11% van de actieve en 9% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen met een deelnemersraad vertegenwoordigd.

In tabel 3.5 geven we aan op welk tijdstip de faciliteiten zijn ingevoerd in de deelnemersraden.

Tabel 3.5: Bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad waar faciliterende maatregelen zijn genomen voor en na invoering van het convenant.

	Voor 1 juli 1998	Na 1 juli 1998
Scholing (n=17)	29%	71%
Secretariële ondersteuning (n=18)	28%	72%
Toestemming voor actieve deelnemers om door werkgever in staat te worden gesteld aan vergaderingen deel te nemen (n=13)	8%	92%
Vergoeding van kosten, zoals reiskosten (n=19)	26%	74%

In de tabel zien we dat veel van de bedrijfstakpensioenfondsen die ondersteunende maatregelen hebben genomen dit na invoering van het convenant hebben gedaan. Deze fondsen omvatten ruim 90% van de actieve en gepensioneerde deelnemers van de fondsen met een deelnemersraad.

3.2.2 Bevoegdheden en verkiezingsprocedure van de deelnemersraden

Van de 23 bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad of vergelijkbaar orgaan waarin gepensioneerden zijn vertegenwoordigd zijn er 18 waarvan het bestaan van de deelnemersraad is opgenomen in de statuten en/of het reglement van het fonds. Deze 18 fondsen vertegenwoordigen 93% van de actieve deelnemers en 96% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad.

Bij geen van deze bedrijfstakpensioenfondsen geldt een leeftijdsgrens voor leden van de deelnemersraad.

Aan de fondsen waarbij het bestaan van de deelnemersraad is opgenomen in de statuten en/of het reglement van het fonds, hebben we gevraagd hoe groot de bevoegdheden van de deelnemersraad volgens de statuten zijn. Deze kunnen ruimer, gelijk of minder dan de wet zijn. In tabel 3.6 vermelden we de bevoegdheden van de deelnemersraad.

Tabel 3.6: Bevoegdheden van de deelnemersraad volgens de statuten, naar aantal actieve en gepensioneerde deelnemers.

	Fondsen (n=18)	Actieve deelnemers (n=2.717.756)	Gepensioneerde deelnemers (n=1.013.024)
Gelijk aan de wet (artikel 6b-d PSW)	67%	58%	26%
Ruimer dan de wet (artikel 6e PSW)	11%	1%	2%
Minder dan de wet	22%	41%	72%

Bij 12 (67%) van de 18 bedrijfstakpensioenfondsen, waarvan de bevoegdheden zijn opgenomen in de statuten en/of reglement (67%) zijn de bevoegdheden volgens de statuten gelijk aan de wet (artikel 6b-d PSW). Deze bedrijfstakpensioenfondsen vertegenwoordigen 58% van de actieve deelnemers en 26% van de gepensioneerde deelnemers. Bij 2 bedrijfstakpensioenfondsen (11%) zijn de bevoegdheden ruimer zijn dan de wet (artikel 6e PSW). Deze fondsen vertegenwoordigen 1% van de actieve deelnemers en 2% van de gepensioneerde deelnemers. De fondsen noemen hier bijvoorbeeld het bestuur dwingen om besluiten te herzien, instemmingsbevoegdheden en benoeming van werknemersbestuursleden. Bij 4 bedrijfstakpensioenfondsen (22%) zijn de bevoegdheden minder dan de wettelijke bevoegdheden. Hierbij noemen zij “advies en klacht”.

De deelnemersraad kan door één of meer partijen worden gekozen, de deelnemersraad kan worden benoemd of er kan sprake zijn van enkelvoudige kandidaatstelling. In tabel 3.7 laten we zien hoe de deelnemersraad tot stand is gekomen.

Tabel 3.7: Instelling van deelnemersraad.

	Fondsen (n=23)	Actieve deelnemers (n=2.926.480)	Gepensioneerde deelnemers (n=1.054.354)
Benoeming	70%	98%	97%
Verkiezing	13%	0%	0%
Enkelvoudige kandidaatstelling	4%	1%	0%
Onbekend	13%	1%	3%

In de tabel 3.7 is te zien dat de deelnemersraad bij 16 (70%) van de 23 fondsen met een deelnemersraad wordt benoemd. Er zijn drie bedrijfstakpensioenfondsen die verkiezingen hebben, dit zijn echter hele kleine fondsen. Bij 1 fonds is er sprake van enkelvoudige kandidaatstelling. Ook dit is een klein fonds.

De deelnemersraad kan door verschillende actoren worden gekozen. In tabel 3.8 vermelden we door wie de deelnemersraad wordt benoemd of verkozen. Doordat de fondsen hier meerdere antwoorden kunnen geven, tellen de totalen op tot meer dan 100%

Tabel 3.8: Kiezers/benoemers van de deelnemersraad, naar aantal actieve en gepensioneerde deelnemers.

	Fondsen (n=23)	Actieve deelnemers (n=2.926.480)	Gepensioneerde deelnemers (n=1.054.354)
Bestuur van het fonds	22%	14%	11%
Organisatie van gepensioneerden	48%	85%	89%
Vakorganisaties	83%	100%	100%
Actieve deelnemers	13%	0%	0%
Gepensioneerde deelnemers	9%	0%	0%
Anders	22%	66%	60%

Bij 19 bedrijfstakpensioenfondsen (83%) is de deelnemersraad verkozen of benoemd door de vakorganisaties. Deze 19 fondsen vertegenwoordigen nagenoeg 100% van de actieve deelnemers en nagenoeg 100% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad. Ook door organisaties van gepensioneerden zijn veel (11) deelnemersraden benoemd of gekozen. Deze 11 bedrijfstakpensioenfondsen vertegenwoordigen 85% van de actieve en 89% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad.

Individuele gepensioneerde deelnemers in het bedrijfstakpensioenfonds kunnen zich verkiesbaar stellen. Dit wordt passief kiesrecht voor gepensioneerden genoemd. Ondanks het feit dat in het convenant het recht op voordracht van kandidaten is beperkt tot de representatieve organisaties, is er bij 3 van de 23 (13%) bedrijfstakpensioenfondsen passief kiesrecht voor actieve en gepensioneerde deelnemers.

Deze 3 bedrijfstakpensioenfondsen zijn echter zo klein dat er geen actieve en gepensioneerde deelnemers door vertegenwoordigd worden.

Bij 13 bedrijfstakpensioenfondsen (57%) zijn organisaties van gepensioneerden, zoals bijvoorbeeld het CSO in de gelegenheid om kandidaten te stellen voor de deelnemersraad. Deze fondsen vertegenwoordigen 90% van de actieve deelnemers en 90% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad.

3.2.3 Andere organen van medezeggenschap

Aan de bedrijfstakpensioenfondsen hebben we de vraag voorgelegd of zij andere organen van medezeggenschap hebben waarin vertegenwoordigers van gepensioneerden zijn opgenomen.

Eén bedrijfstakpensioenfonds blijkt een ‘raad van toezicht’ te hebben waarin vertegenwoordigers van gepensioneerden volledige rechten hebben. Het gaat hier om nog geen één procent van de actieve deelnemers en van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen. Het betreffende fonds noemde hier een raad van toezicht. De vertegenwoordigers van gepensioneerden hebben in deze raad volledige rechten, dat wil zeggen dat ze meer zijn dan alleen toehoorder.

3.2.4 Informatieverspreiding over het convenant

Bedrijfstakpensioenfondsen waarbij de medezeggenschap van gepensioneerden nog niet volgens het convenant is geregeld, worden opgeroepen om actieve en gepensioneerde deelnemers over het convenant te informeren.

In tabel 3.9 geven we een overzicht van de mate waarin de fondsen de medezeggenschap van gepensioneerden volgens het convenant hadden geregeld op het tijdstip van invoering van het convenant.

Tabel 3.9: Overeenstemming met convenant in juni 1998.

	Fondsen (n=67)	Actieve deelnemers (n=3.366.756)	Gepensioneerde deelnemers (n=1.200.820)
Ja	7%	28%	46%
Nee, wel deelnemersraad of bestuursparticipatie van gepensioneerden	12%	30%	13%
Nee	75%	42%	41%
Onbekend	6%	0%	0%

Er zijn 5 bedrijfstakpensioenfondsen waarvan op de ingangsdatum van het convenant de medezeggenschap van gepensioneerden al volgens de richtlijnen van het convenant was geregeld. Dit is 7% van het aantal bedrijfstakpensioenfondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen. Deze 5 bedrijfstakpensioenfondsen vertegenwoordigen 28% van de actieve deelnemers en 46% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen.

Acht bedrijfstakpensioenfondsen (12%) voldeden niet volledig aan het convenant maar hadden wel een deelnemersraad en/of bestuurzetels voor gepensioneerden. Het gaat hier om 30% van de actieve deelnemers en 13% van de gepensioneerde deelnemers.

Bij 50 bedrijfstakpensioenfondsen (75%) was de situatie met betrekking tot medezeggenschap in juni 1998 helemaal niet in overeenstemming met het convenant. Het gaat hier om 42% van de actieve deelnemers en 41% van de gepensioneerde deelnemers.

In het convenant wordt de aanbeveling gedaan om actieve en gepensioneerde deelnemers over het convenant te informeren.

Tien bedrijfstakpensioenfondsen hebben groepen van personen schriftelijk geïnformeerd over het convenant en het belang van medezeggenschap van gepensioneerden. Dit is 16% van de bedrijfstakpensioenfondsen waarin de situatie met betrekking tot medezeggenschap in juni 1998 niet volledig in overeenstemming was met het convenant of waarvan de situatie op dat tijdstip niet bekend is (62 bedrijfstakpensioenfondsen).

Deze 10 fondsen vertegenwoordigen 48% van de actieve deelnemers en 25% van de gepensioneerde deelnemers van de deelnemers van de 62 bedrijfstakpensioenfondsen waarin de situatie over de medezeggenschap in juni 1998 niet in overeenstemming met het convenant was of waarvan de situatie op dat tijdstip onbekend is.

In tabel 3.10 geven we een overzicht van de groepen die geïnformeerd zijn over het convenant.

Tabel 3.10: Groepen die zijn geïnformeerd over het convenant.

	Fondsen (n=10)	Actieve deelnemers (n=1.148.421)	Gepensioneerde deelnemers (n=165.271)
Actieve deelnemers	60%	86%	76%
Gepensioneerde deelnemers	60%	86%	76%
Organisaties van gepensioneerden	70%	90%	86%
Anders	50%	19%	21%

Uit de tabel blijkt dat vooral grotere bedrijfstakpensioenfondsen hun deelnemers hebben geïnformeerd over het convenant.

3.2.5 Overeenstemming met organisaties van gepensioneerden

Aan alle respondenten is de vraag voorgelegd of zij overeenstemming hebben bereikt met organisaties van gepensioneerden over de wijze waarop de medezeggenschap van vertegenwoordigers van gepensioneerden is geregeld.

Van de 67 bedrijfstakpensioenfondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen gaven 29 fondsen (43%) aan overleg te hebben gevoerd met organisaties van gepensioneerden.

den. Deze 29 fondsen vertegenwoordigen 77% van de actieve deelnemers en 84% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die aan de voorwaarden van het convenant voldoen. Het zijn vooral de grote fondsen die overleg hebben gepleegd met organisaties van gepensioneerden.

Bij 16 fondsen (24%) is overeenstemming bereikt tijdens het overleg met de organisatie(s) van gepensioneerden. Deze 16 fondsen vertegenwoordigen 75% van de actieve deelnemers en 78% van de gepensioneerde deelnemers.

3.3 Conclusie

De fondsen waarin de medezeggenschap van gepensioneerden geregeld is in een deelnemersraad, vertegenwoordigen 87% van de actieve deelnemers en 88% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen. Het gaat hier om 34% van de onderzochte bedrijfstakpensioenfondsen.

Van de bedrijfstakpensioenfondsen waar op 1 januari 2001 nog geen deelnemersraad is (44 fondsen) zijn 21 fondsen van plan om een deelnemersraad op te richten. Rekenen we ook deze fondsen mee, dan is bij voor circa 90% van de actieve en gepensioneerde deelnemers een vorm van medezeggenschap geregeld.

Van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad heeft 70% de deelnemersraad opgericht na invoering van het convenant (juni 1998). Bij deze fondsen zijn 67% van de actieve deelnemers en 46% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad aangesloten.

De bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad waarin één of meer faciliteiten aanwezig zijn om de deelname aan de deelnemersraad te vergemakkelijken vertegenwoordigen 89% van de actieve deelnemers en 91% van de gepensioneerde deelnemers van de bedrijfstakpensioenfondsen. Het betreft hier 91% van de bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad.

De bedrijfstakpensioenfondsen met een deelnemersraad die het bestaan hiervan hebben opgenomen in de statuten en/of het reglement van het fondsen vertegenwoordigen 93% van de actieve deelnemers en 96% van de gepensioneerde deelnemers van de fondsen die een deelnemersraad hebben. Het gaat hier om 78% van de fondsen die een deelnemersraad hebben. Meestal (bij 78% van de fondsen, waarbij de deelnemersraad opgenomen is in de statuten en/of reglementen) zijn de bevoegdheden van de deelnemersraad gelijk aan de wet of ruimer dan de wet. De deelnemersraad wordt bij 70% van de fondsen met een deelnemersraad benoemd, bij 13% van de fondsen verkozen en bij 4% van de fondsen is er enkelvoudige kandidaatstelling. Bij 13% van de fondsen is het onbekend.

Bedrijfstakpensioenfondsen waarin de medezeggenschap in juni 1998 niet conform het convenant was of waarvan de situatie op dat tijdstip onbekend is, werden geadviseerd groepen van personen schriftelijk te informeren over het convenant en het belang van medezeggenschap van gepensioneerden. De fondsen, waar de medezeggenschap niet volgens het convenant geregeld was, vertegenwoordigen 48% van de actieve deelnemers en 25% van de gepensioneerde deelnemers. Het gaat hier om 16% van de bedrijfstakpensioenfondsen waarin de medezeggenschap in juni 1998 niet conform het convenant was of waarvan de situatie op dat tijdstip onbekend is.

BIJLAGE 1:

Grootteklasse ondernemingspensioenfondsen

In tabel 1.2 geven we een overzicht van de grootte van de ondernemingspensioenfondsen die hebben meegewerkt aan dit onderzoek en die onder de voorwaarden¹ van het convenant vallen. Het gaat hier om 203 ondernemingspensioenfondsen.

Tabel 1.2: Grootte van responderende ondernemingspensioenfondsen die onder het convenant vallen voor actieve en gepensioneerde deelnemers.

Actieve deelnemers	Aantal fondsen	%	Gepensioneerde deelnemers	Aantal fondsen	%
<100	16	8%	<100	39	19%
100-500	64	32%	100-500	80	39%
500-1000	37	18%	500-1000	27	13%
1000-5000	63	31%	1000-5000	43	21%
5000-10.000	7	3%	5000-10.000	7	4%
10.000-100.000	13	6%	10.000-100.000	6	3%
Onbekend	3	2%	Onbekend	1	1%
Totaal	203	100%	Totaal	203	100%

¹ Het relatieve aandeel gepensioneerden bedraagt tenminste 10% van het totale aantal actieve deelnemers en gepensioneerden (inclusief nagelaten betrekkingen), zulks met een minimum van 25 gepensioneerden, dan wel er is sprake van tenminste 1000 gepensioneerden.

BIJLAGE 2:

Rechtstreekse regelingen

De vragenlijst is verstuurd aan 791 bedrijven. Er zijn 73 bedrijven die een vragenlijst hebben teruggestuurd. Deze 73 bedrijven hebben 63.362 actieve en 27.185 gepensioneerde deelnemers. Van deze 73 bedrijven, voldoen 17 bedrijven aan de voorwaarden van het convenant¹.

Bij de 17 bedrijven die aan de voorwaarden van het convenant voldoen hebben 3 bedrijven een deelnemersvergadering en 1 bedrijf heeft een vergelijkbaar orgaan. Het bedrijf geeft niet aan welk orgaan dit is.

	Bedrijven	Actieve deelnemers	Gepensioneerde deelnemers
Deelnemersvergadering	3	39.611	15.423
Vergelijkbaar orgaan	1	1.889	3.620
Plan medezeggenschap	3	10.730	3.712
Geen medezeggenschap	10	3.813	3.495
Totaal	17	56.043	26.250

In de tabel zien we dat in 4 bedrijven de gepensioneerden medezeggenschap hebben. Nog eens 3 bedrijven zijn van plan medezeggenschap te organiseren voor gepensioneerden.

¹ Het aantal gepensioneerden van het bedrijf moet groter of gelijk zijn aan 10% van het totaal aantal actieve en gepensioneerde deelnemers en minimaal 25 gepensioneerden bedragen, of er moeten 1000 of meer gepensioneerden zijn.

BIJLAGE 3:

Begeleidende brief SER behorende bij de vragenlijsten

Aan de directie,

Den Haag: januari 2001
Ons kenmerk: 01.00002
Bijlage(n): 1
Contactpersoon: H. van der Meer
Toestelnummer: 070 3 499 541
E-Mail: hansvandermeer@gw.ser.nl
Betreft: vragenlijst evaluatie medezeggenschap gepensioneerden

Geachte heer, mevrouw

Door middel van deze brief vraag ik graag uw medewerking voor het welslagen van het onderzoek naar de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen. Alleen met uw hulp kan worden vastgesteld wat de uitwerking is geweest van het convenant van de Stichting van de Arbeid en het Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO) dat is gericht op de verbetering van die medezeggenschap. Dit convenant is gesloten in 1998 en heeft een looptijd tot juli 2001.

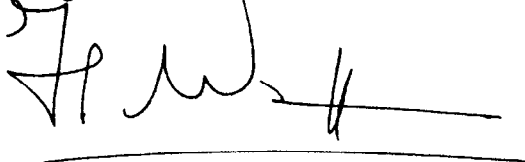
De evaluatie van het convenant wordt, op verzoek van de Stichting van de Arbeid en het CSO, uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de Sociaal-Economische Raad. Ten behoeve van deze evaluatie vindt een extern onderzoek plaats dat wordt uitgevoerd door Regioplan Onderzoek Advies en Informatie.

Namens de betrokken partijen verzoek ik u dringend aan het onderzoek mee te werken en de ingevulde vragenlijst voor 15 februari 2001 terug te zenden. Als u vragen heeft over het invullen van het formulier kunt u zich het beste rechtstreeks wenden tot Regioplan.

De uitkomst van de evaluatie zal naar verwachting medio 2001 bekend worden gemaakt door een persbericht en door publicatie op de website van de SER (www.ser.nl).

Namens alle betrokkenen dank ik u voor de te nemen moeite.

Hoogachtend,

dr. H.H.F. Wijffels
voorzitter Sociaal-Economische Raad

BIJLAGE 4:

**Vragenlijst medezeggenschap gepensioneerden voor bedrijfspensioenfondsen
en ondernemingspensioenfondsen**

Vragenlijst Medezeggenschap Gepensioneerden

Voor bedrijfspensioenfondsen en ondernemingspensioenfondsen

Onderzoek Advies en Informatie

Evaluatie convenant

In juni 1998 zijn de Stichting van de Arbeid en het CSO een convenant overeengekomen over de verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen.

Voor bedrijfspensioenfondsen bevelen partijen aan, indien het fonds nog geen deelnemersraad heeft, een deelnemersraad in te stellen.

Voor ondernemingspensioenfondsen die nog geen deelnemersraad en/of bestuursparticipatie van gepensioneerden kennen, bevelen partijen aan, mits er een minimum aantal of percentage gepensioneerde deelnemers is, te komen tot de instelling van een deelnemersraad of vertegenwoordiger(s) van gepensioneerden op te nemen in het fondsbestuur.

Voor pensioenregelingen die zijn ondergebracht bij een verzekeraar bevelen partijen aan, mits er een minimum aantal deelnemers is, te komen tot de instelling van een deelnemersvergadering.

In het convenant is afgesproken om na verloop van tijd een evaluatieonderzoek uit te laten voeren naar de doorwerking van de aanbevelingen. Dit is de reden dat wij u vragen onderstaande vragenlijst in te vullen. Deze vragenlijst is voor ondernemingspensioenfondsen en bedrijfstakpensioenfondsen. Voor de rechtstreekse regelingen is er een aparte vragenlijst verstuurd naar bedrijven.

Invulinstructie

- Met gepensioneerden bedoelen wij in deze vragenlijst alle gepensioneerden inclusief nagelaten betrekkingen met een nabestaandenpensioen, maar exclusief wezen- en arbeidsongeschiktheidspensioenen.
- Let u goed op de doorverwijzingen bij de vragen (→ *ga verder met vraag ...*), zodat u alleen de vragen beantwoordt, die voor u relevant zijn.
- Soms moet u bij een vraag een getal of datum invullen of zelf een antwoord formuleren, meestal kunt u het *hokje* voor het juiste antwoord aankruisen.
- Uw antwoorden worden strikt **vertrouwelijk** behandeld en de verwerking geschiedt uiteraard anoniem. De persoonsgegevens die gevraagd worden, hebben wij nodig om u te kunnen benaderen voor het verhelderen van eventuele onduidelijkheden en worden binnen zes maanden na afloop van het onderzoek vernietigd. De gegevens zullen niet voor andere doeleinden dan dit onderzoek gebruikt worden.
- Voor vragen over het invullen van de vragenlijst kunt u contact opnemen met mevrouw L. Bos van Regioplan Onderzoek Advies en Informatie b.v., bij voorkeur via e-mail bos@oai.regioplan.nl, anders telefoonnummer 020-6277166.
- Wilt u de vragenlijst **uiterlijk 31 januari retourneren** in de bijgevoegde antwoordenvelop?

Algemene vragen

1. Naam pensioenfonds
2. Postadres
3. Postcode/plaats
4. Naam contactpersoon
5. Telefoonnummer
6. Faxnummer
7. E-mail
8. Hoeveel verzekerden telt uw pensioenfonds per 31 december 2000? *Indien deze gegevens niet beschikbaar zijn, kunt u dan de gegevens per 31-12-99 vermelden en aangeven dat de cijfers 1999 betreffen?*
..... Totaal aantal verzekerden
..... Aantal actieven
..... Aantal gepensioneerden (zie definitie op blz. 1, bij invulinstructie)
..... Aantal slapers
9. Is uw fonds aangesloten bij een koepel van pensioenfondsen? Ja, bij de Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen (Opf) → *ga verder met vraag 11*
Zo ja, bij welke? Ja, bij de Vereniging van Bedrijfspensioenfondsen (VB) → *ga verder met vraag 12*
 Nee
10. Is uw fonds een ondernemingspensioenfonds of een bedrijfspensioenfonds? Ondernemingspensioenfonds → *ga verder met vraag 11*
 Bedrijfspensioenfonds → *ga verder met vraag 12*
11. Voldoet uw fonds aan één of beide van de volgende voorwaarden? Ja → *ga verder met vraag 12*
 - Aandeel gepensioneerden is groter dan of gelijk aan 10% van het totaal aantal actieve deelnemers en gepensioneerden en bedraagt minimaal 25 gepensioneerden.
 - Er zijn 1000 of meer gepensioneerden. Nee (*Uw fonds valt niet onder het convenant. U hoeft de vragenlijst daarom niet in te vullen maar het mag wel. Als u de vragenlijst niet invult, wilt u deze pagina van de vragenlijst dan retourneren? Vriendelijk bedankt.*)

Aanwezigheid van een deelnemersraad op 1 januari 2001

12. Een deelnemersraad biedt verzekerden de mogelijkheid tot het uitoefenen van invloed op het beleid van het pensioenfonds door middel van het gevraagd en ongevraagd geven van adviezen. Is bij uw fonds een deelnemersraad of een vergelijkbaar orgaan aanwezig? (peildatum 1 januari 2001)
- 1 Ja, een deelnemersraad
 2 Ja, een orgaan dat vergelijkbaar is met een deelnemersraad, namelijk:
 3 Nee → ga verder met vraag 27
13. Welke van de volgende personen hebben zitting in de deelnemersraad of het vergelijkbaar orgaan? (meer antwoorden mogelijk)
- 1 Vertegenwoordigers van deelnemende werknemers
 2 Vertegenwoordigers van gepensioneerden
 3 Vertegenwoordigers van slapers
 4 Anders, namelijk:

<<< **Indien géén vertegenwoordigers van gepensioneerden in de deelnemersraad of het vergelijkbaar orgaan zitten, is in geen geval sprake van een deelnemersraad of vergelijkbaar orgaan in de zin van het convenant. Wanneer dit voor uw fonds geldt, verzoeken we u door te gaan met vraag 27.** >>>

Functioneren van de deelnemersraad op 1 januari 2001

In de volgende vragen gebruiken we voor het gemak het begrip 'deelnemersraad'. Indien het betreffende medezeggenschapsorgaan bij uw pensioenfonds een andere naam draagt, dienen toch de volgende vragen beantwoord te worden.

14. Sinds wanneer heeft uw fonds een deelnemersraad? Sinds _____ (maand) _____ (jaar)
15. Is er ná juni 1998 een beëindiging van de zittingsperiode van de deelnemersraad geweest? 1 Ja 2 Nee
16. Is het bestaan van de deelnemersraad opgenomen in de statuten en/of het reglement van het fonds? 1 Ja 2 Nee → ga verder met vraag 19
17. Geldt er volgens de statuten en/of het reglement een leeftijds-grens voor leden van de deelnemersraad? 1 Ja, de maximum leeftijd is _____ jaar 2 Nee
18. Hoe groot zijn de bevoegdheden van de deelnemersraad volgens de statuten? 1 Gelijk aan de wet ((artikel 6b-d PSW)): advies, beroep en klacht 2 Ruimer dan de wet (artikel 6e PSW), namelijk: 3 Minder dan de wettelijke bevoegdheden, namelijk alleen:
19. Is de deelnemersraad gefaciliteerd? Geef voor onderstaande faciliteiten aan of deze aanwezig zijn, en zo ja, sinds wanneer.
- a. Scholing 1 Nee 2 Ja, sinds: _____ (maand) _____ (jaar)
- b. Secretariële ondersteuning 1 Nee 2 Ja, sinds: _____ (maand) _____ (jaar)
- c. Recht voor (actieve) deelnemers om door werkgever in staat gesteld te worden vergaderingen bij te wonen 1 Nee 2 Ja, sinds: _____ (maand) _____ (jaar)
- d. Vergoeding van kosten (bijv. van reiskosten) 1 Nee 2 Ja, sinds: _____ (maand) _____ (jaar)
20. Is de huidige deelnemersraad benoemd of verkozen? 1 Benoeming 2 Verkiezing 3 Enkelvoudige kandidaatstelling
21. Door wie is de huidige deelnemersraad benoemd of verkozen? (meer antwoorden mogelijk)
- 1 Ondernemingsraad
 2 Bestuur van het fonds
 3 Organisatie(s) van gepensioneerden
 4 Vakorganisaties
 5 Actieve deelnemers
 6 Gepensioneerde deelnemers
 7 Anders, namelijk:
22. Kunnen (individuele) gepensioneerde deelnemers in het fonds zich verkiesbaar stellen (d.w.z. is er passief kiesrecht voor gepensioneerden)? (de zogenaamde 'vrije lijsten') Zo ja, sinds wanneer? 1 Ja, sinds _____ (maand) _____ (jaar) 2 Nee
23. Zijn organisaties van gepensioneerden (CSO, anderen) in de gelegenheid om kandidaten te stellen voor de deelnemersraad? Zo ja, sinds wanneer? 1 Ja, sinds _____ (maand) _____ (jaar) 2 Nee
24. Sinds wanneer hebben vertegenwoordigers van gepensioneerden zitting in de deelnemersraad? Sinds _____ (maand) _____ (jaar)

25. Hoeveel zetels heeft de deelnemersraad? Hoeveel zijn er bezet door actieven, en hoeveel door vertegenwoordigers van gepensioneerden? (feitelijke bezetting per 1 januari 2001)
- Totaal aantal zetels
 Aantal zetels bezet door vertegenwoordigers van actieve deelnemers
 Aantal zetels bezet door vertegenwoordigers van gepensioneerden
26. Is de zetelverdeling/het aantal zetels voor gepensioneerden conform artikel 6a PSW?
 (d.w.z. werknemers en gepensioneerden evenredig op basis van onderlinge getalsverhoudingen)
 Zo ja, sinds wanneer?
- Ja, de zetelverdeling is conform de PSW, sinds (maand) (jaar)
 Nee, de zetelverdeling is nog niet conform de PSW, maar er is een overgangsperiode
 Nee

Uitvoering van het convenant

27. Was de situatie in uw fonds met betrekking tot medezeggenschap in juni 1998 reeds volledig in overeenstemming met het convenant?
- Ja → ga verder met vraag 39
 Nee, maar er was wel een deelnemersraad en/of bestuursparticipatie van gepensioneerden
 Weet niet
 Nee
28. Heeft het bestuur (groepen van) personen schriftelijk geïnformeerd over het convenant en het belang van medezeggenschap?
- Nee, niet geïnformeerd;
 → ondernemingspensioenfondsen: ga verder met vraag 30
 → bedrijfspensioenfondsen: ga verder met vraag 36
 Ja
29. Welke (groepen van) personen zijn geïnformeerd en wanneer? (meer antwoorden mogelijk)
	Wanneer?
☐ Actieve deelnemers	(jaartal)
☐ Gepensioneerde deelnemers	(jaartal)
☐ Organisaties van gepensioneerden	(jaartal)
☐ Anders, namelijk:	(jaartal)

<<< **Is uw fonds een bedrijfspensioenfonds, en is er reeds een deelnemersraad aanwezig, dan kunt u doorgaan met vraag 39.** >>>
 <<< **Indien uw bedrijfspensioenfonds (nog) geen deelnemersraad heeft, dan kunt u doorgaan met vraag 36.** >>>

30. Zijn gepensioneerden schriftelijk geraadpleegd waaraan zij de voorkeur geven: een deelnemersraad of participatie van gepensioneerden in het bestuur?
- Ja
 Niet van toepassing, er was reeds een deelnemersraad en/of bestuursparticipatie van gepensioneerden → ga verder met vraag 36
 Nee → ga verder met vraag 36
31. Wanneer heeft het bestuur hen geraadpleegd?
 jaar (vier cijfers)
32. Hoe groot was de respons op deze raadpleging?
- % (percentage dat gereageerd heeft)
 Nog niet bekend
33. Waaraan gaven gepensioneerden de voorkeur?
- Deelnemersraad
 Participatie van gepensioneerden in het bestuur
 Nog niet bekend → ga verder met vraag 36
34. Is de voorkeur van gepensioneerden opgevolgd?
- Ja → ga verder met vraag 36
 Nee
 Nog niet over beslist → ga verder met vraag 39
35. Heeft u over de afwijking van de voorkeur van gepensioneerden overeenstemming kunnen bereiken met organisatie(s) van gepensioneerden (bijv. CSO)?
- Niet van toepassing, er is geen overleg geweest met organisatie(s) van gepensioneerden
 Ja
 Nee

<<< **Let op: Indien reeds een deelnemersraad aanwezig is, dan kunt u doorgaan met vraag 39.** >>>

36. Gaat uw fonds een deelnemersraad instellen?
- Ja, er is een besluit genomen om een deelnemersraad in te stellen
 Ja, zeer waarschijnlijk wel, maar er moet nog een besluit over genomen worden
 Nee → ga verder met vraag 39
 Nog niet bekend → ga verder met vraag 39
 Er is reeds een deelnemersraad aanwezig → ga verder met vraag 39
37. Hoe groot zijn (naar verwachting) de bevoegdheden van de in te stellen deelnemersraad?
- Gelijk aan de wet (art 6b-d PSW): advies, beroep en klacht
 Ruimer dan de wet (art 6e PSW), namelijk:
 Minder dan de wet, namelijk alleen:
38. Wanneer zal de deelnemersraad (naar verwachting) ingesteld zijn?
- Per (maand) (jaar)
 Nog onduidelijk

Participatie van gepensioneerden in het bestuur

39. Hoeveel bestuurszetels zijn er, hoeveel zijn er bezet, hoeveel zijn er beschikbaar voor werkgevers, werknemers en vertegenwoordigers van gepensioneerden en hoeveel zetels worden daadwerkelijk door vertegenwoordigers van gepensioneerden bezet? (peildatum 1 januari 2001)
- Totaal aantal beschikbare bestuurszetels
..... Aantal bestuurszetels beschikbaar voor werkgevers (vertegenwoordigers)
..... Aantal bestuurszetels beschikbaar voor werknemers (vertegenwoordigers)
..... Aantal bestuurszetels beschikbaar voor vertegenwoordigers van gepensioneerden
..... Aantal bestuurszetels bezet door vertegenwoordigers van gepensioneerden

<<< **Indien geen bestuurszetels beschikbaar zijn voor vertegenwoordigers van gepensioneerden, dan kunt u doorgaan met vraag 47.** >>>

40. Sinds wanneer hebben vertegenwoordigers van gepensioneerden zitting in het bestuur? Sinds: _____ (maand) _____ (jaar)
41. Op welke zetels hebben vertegenwoordigers van gepensioneerden zitting? (meer antwoorden mogelijk)
- 1 Werknemerszetels
 2 Werkgeverszetels
 3 Zelfstandige zetels voor gepensioneerden (én conform artikel 6 lid 3 PSW gelijkgesteld met werknemerszetels)
42. Waar is de zetelverdeling tussen vertegenwoordigers van gepensioneerden en actieven op gebaseerd?
- 1 Op de verhouding van de aantallen van deze groepen
 2 Andere verdeelsleutel, namelijk:
43. Hebben vertegenwoordigers van gepensioneerden die een zetel hebben in het bestuur ook stemrecht?
- 1 Ja → *ga verder met vraag 45*
 2 Nee
44. Is over de rechten van de vertegenwoordigers van gepensioneerden die een zetel hebben in het bestuur overeenstemming bereikt met organisaties van gepensioneerden?
- 1 Niet van toepassing, er is geen overleg geweest
 2 Ja
 3 Nee
45. Hoe is het bestuur tot stand gekomen?
- 1 Benoeming
 2 Verkiezing
 3 Enkelvoudige kandidaatstelling
46. Door wie worden de vertegenwoordigers van gepensioneerden in het bestuur voorgedragen? (meer antwoorden mogelijk)
- 1 Werkgever (s-organisaties)
 2 Werknemers (-organisaties)
 3 Ondernemingsraad
 4 Vereniging van gepensioneerden (CSO, anderen)
 5 Rechtstreeks: de gepensioneerde deelnemers zelf
 6 Deelnemersraad
 7 Anders, namelijk:

<<< **Als u vraag 46 heeft beantwoord, kunt u doorgaan met vraag 49.** >>>

47. Gaat uw fonds vertegenwoordigers van gepensioneerden zitting geven in het bestuur?
- 1 Ja, er is een besluit genomen om vertegenwoordigers van gepensioneerden op te nemen in het bestuur
 2 Ja, zeer waarschijnlijk wel, maar er moet nog een besluit over genomen worden
 3 Nee → *ga verder met vraag 49*
48. Wanneer zal de participatie van vertegenwoordigers van gepensioneerden in het bestuur naar verwachting gerealiseerd zijn?
- 1 Naar verwachting per _____ (maand) _____ (jaar)
 2 Nog onduidelijk

Andere organen van medezeggenschap

49. Zijn er andere organen van medezeggenschap (anders dan een deelnemersraad) waarin vertegenwoordigers van gepensioneerden zijn opgenomen?
- 1 Ja, namelijk:
 2 Nee → *ga verder met vraag 51*
50. Hebben de vertegenwoordigers van gepensioneerden in dit orgaan volledige rechten, dat wil zeggen meer dan alleen toehoorder?
- 1 Ja
 2 Nee

Slotvraag

51. Is over de wijze waarop de medezeggenschap van vertegenwoordigers van gepensioneerden in uw pensioenfonds geregeld is, overeenstemming bereikt met organisatie(s) van gepensioneerden?
- 1 Niet van toepassing, er is geen overleg geweest met organisatie(s) van gepensioneerden
 2 Ja
 3 Nee

Vriendelijk bedankt voor uw medewerking. U kunt de vragenlijst retourneren in de bijgevoegde antwoordenvolp.

BIJLAGE 5:

Vragenlijst medezeggenschap gepensioneerden voor rechtstreekse regelingen

Vragenlijst Medezeggenschap Gepensioneerden Voor rechtstreekse regelingen

Evaluatie convenant

In juni 1998 zijn de Stichting van de Arbeid en het CSO een convenant overeengekomen over de verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen.

Voor bedrijfspensioenfondsen bevelen partijen aan, indien het fonds nog geen deelnemersraad heeft, een deelnemersraad in te stellen.

Voor ondernemingspensioenfondsen die nog geen deelnemersraad en evenmin bestuursparticipatie van gepensioneerden kennen, bevelen partijen aan, mits er een minimum aantal of percentage gepensioneerde deelnemers is, te komen tot de instelling van een deelnemersraad of vertegenwoordiger(s) van gepensioneerden op te nemen in het fondsbestuur.

Voor pensioenregelingen die zijn ondergebracht bij een verzekeraar bevelen partijen aan, mits er een minimum aantal deelnemers is, te komen tot de instelling van een deelnemersvergadering.

In het convenant is afgesproken om na verloop van tijd een evaluatieonderzoek uit te laten voeren naar de doorwerking van de aanbevelingen. Dit is de reden dat wij u vragen onderstaande vragenlijst in te vullen. Deze vragenlijst is voor de rechtstreekse regelingen. Aan de ondernemingspensioenfondsen en bedrijfstakpensioenfondsen is een aparte vragenlijst verstuurd.

Invulinstructie

- Met gepensioneerden bedoelen wij in deze vragenlijst alle gepensioneerden inclusief nagelaten betrekkingen met een nabestaandenpensioen, maar exclusief wezen- en arbeidsongeschiktheidspensioenen.
- Let u goed op de doorverwijzingen bij de vragen (→ *ga verder met vraag ...*), zodat u alleen de vragen beantwoordt, die voor u relevant zijn.
- Soms moet u bij een vraag een getal of datum invullen of zelf een antwoord formuleren, meestal kunt u het *hokje* voor het juiste antwoord aankruisen.
- Uw antwoorden worden strikt **vertrouwelijk** behandeld en de verwerking geschiedt uiteraard anoniem. De persoonsgegevens die gevraagd worden, hebben wij nodig om u te kunnen benaderen voor het verhelderen van eventuele onduidelijkheden en worden binnen zes maanden na afloop van het onderzoek vernietigd. De gegevens zullen niet voor andere doeleinden dan dit onderzoek gebruikt worden.
- Voor vragen over het invullen van de vragenlijst kunt u contact opnemen met mevrouw L. Bos van Regioplan Onderzoek Advies en Informatie b.v., bij voorkeur via e-mail bos@oai.regioplan.nl, anders telefoonnummer 020-6277166.
- Wilt u de vragenlijst **uiterlijk 15 februari retourneren** in de bijgevoegde antwoordenvolop?

Algemene vragen

1. Naam bedrijf
2. Postadres
3. Postcode/plaats
4. Naam contactpersoon
5. Telefoonnummer
6. Faxnummer
7. E-mail
8. Naam verzekeraar
9. Hoeveel verzekerden telt uw pensioenfonds per 31 december 2000? **NB Vraagt u deze gegevens, indien u hier niet over beschikt, alstublieft op bij uw verzekeraar. Indien deze gegevens niet beschikbaar zijn, kunt u dan de gegevens per 31-12-99 vermelden en aangeven dat de cijfers 1999 betreffen?**

.....	Totaal aantal verzekerden
.....	Aantal actieven
.....	Aantal gepensioneerden (zie definitie op blz.1, bij invulinstructie)
.....	Aantal slapers
10. Voldoet uw fonds aan één of beide van de volgende voorwaarden? ¹ Ja → *ga verder met vraag 11*
 - Aandeel gepensioneerden is groter dan of gelijk aan 10% van het totaal aantal actieve deelnemers en gepensioneerden en bedraagt minimaal 25 gepensioneerden. ² Nee (*Uw fonds valt niet onder het convenant. U hoeft de vragenlijst daarom niet in te vullen maar het mag wel. Als u de vragenlijst niet invult, wilt u deze pagina van de vragenlijst dan retourneren? Vriendelijk bedankt.*)
 - Er zijn 1000 of meer gepensioneerden.
11. Welke (groepen van) personen zijn geïnformeerd over het convenant (zie inleiding) en wanneer? **Wanneer?**
(meer antwoorden mogelijk)

☐ ¹ Actieve deelnemers (jaartal)
☐ ² Gepensioneerde deelnemers (jaartal)
☐ ³ Organisaties van gepensioneerden (jaartal)
☐ ⁴ Anders, namelijk: (jaartal)

Aanwezigheid van een deelnemersvergadering op 1 januari 2001

12. Een deelnemersvergadering biedt verzekerden de mogelijkheid tot het uitoefenen van invloed op het beleid van de pensioenregeling door middel van het gevraagd en ongevraagd geven van adviezen. Heeft uw pensioenregeling een deelnemersvergadering of een vergelijkbaar orgaan? (peildatum 1 januari 2001)
- 1 Ja, een deelnemersvergadering
 2 Ja, een vergelijkbaar orgaan
 3 Nee → ga verder met vraag 18
13. Sinds wanneer bestaat dit orgaan? Sinds ____ (dag) ____ (maand) ____ (jaar)
14. Is er over het instellen van dit orgaan overleg geweest en zoja, met wie? (meer antwoorden mogelijk)
- 1 Nee, er is geen overleg geweest
 2 Ja, met de Ondernemingsraad
 3 Ja, met organisaties van gepensioneerden (CSO, anderen)
 4 Ja, met werknemersorganisatie(s)
 5 Ja, met werkgeversorganisatie(s)
 6 Ja, met anderen, namelijk:
15. Wat zijn de bevoegdheden van dit orgaan? (meer antwoorden mogelijk)
- 1 Advies
 2 Beroep
 3 Klacht
 4 Andere bevoegdheden, namelijk:
16. Kunnen vertegenwoordigers van gepensioneerden aan dit orgaan deelnemen?
- 1 Ja
 2 Nee
17. Is de deelnemersvergadering of een vergelijkbaar orgaan gefaciliteerd? Geef voor onderstaande faciliteiten aan of deze aanwezig zijn, en zo ja, sinds wanneer deze aanwezig zijn.
- a. Scholing 1 Nee 2 Ja, sinds: ____ (maand) ____ (jaar)
- b. Secretariële ondersteuning 1 Nee 2 Ja, sinds: ____ (maand) ____ (jaar)
- c. Recht voor actieve deelnemers om door werkgever in staat gesteld te worden vergaderingen bij te wonen 1 Nee 2 Ja, sinds: ____ (maand) ____ (jaar)
- d. Vergoeding van kosten (bijv. van reiskosten) 1 Nee 2 Ja, sinds: ____ (maand) ____ (jaar)

<<< **Indien uw pensioenregeling een 'vergelijkbaar orgaan' heeft, kunt u doorgaan met vraag 18. Het kan zijn dat u overweegt dit orgaan om te vormen tot een deelnemersvergadering. Hierover gaan de laatste vragen.** >>>

<<< **Als uw pensioenregeling een deelnemersvergadering heeft, betekent dit voor u het einde van de vragenlijst. Wilt u de vragenlijst in de antwoordenvolp retourneren? Hartelijk dank voor uw medewerking.** >>>

Voornemen om een deelnemersvergadering in te stellen

18. Gaat u een deelnemersvergadering instellen voor uw pensioenregeling?
- 1 Ja, er is een besluit genomen om een deelnemersvergadering in te stellen
 2 Ja, zeer waarschijnlijk wel, maar er moet nog een besluit over genomen worden
 3 Nee → Voor u is dit het einde van de vragenlijst. Wilt u de vragenlijst in de antwoordenvolp retourneren. Vriendelijk bedankt voor uw medewerking.
 4 Nog niet bekend → Voor u is dit het einde van de vragenlijst. Wilt u de vragenlijst in de antwoordenvolp retourneren. Vriendelijk bedankt voor uw medewerking.
19. Is er over dit besluit/voornemen overleg geweest en zoja, met wie? (meer antwoorden mogelijk)
- 1 Nee, er is geen overleg geweest
 2 Ja, met de Ondernemingsraad
 3 Ja, met organisaties van gepensioneerden (CSO, anderen)
 4 Ja, met werknemersorganisatie(s)
 5 Ja, met werkgeversorganisatie(s)
 6 Ja, met anderen, namelijk:
20. Hoe groot zijn naar verwachting de bevoegdheden van de in te stellen deelnemersvergadering? (meer antwoorden mogelijk)
- 1 Advies
 2 Beroep
 3 Klacht
 4 Andere bevoegdheden, namelijk:
21. Wanneer zal de deelnemersvergadering naar verwachting ingesteld zijn? Naar verwachting per ____ (dag) ____ (maand) ____ (jaar)

Vriendelijk bedankt voor uw medewerking.

U kunt de vragenlijst retourneren in de bijgevoegde antwoordenvolp.